

KISKÖRÖS MÚLTJÁBÓL

A kiskőrösi történetírás hivatalos lapja — Várostörténeti folyóirat — Megjelenik kéthavonta — ISSN 2676-8461

Előfizetési árak:
Szabadon hozzáférhető
www.psvkkiskoros.hu

Felelős szerkesztő: Turán István
Felelős kiadó: Turán Istvánné
Kiadja: Petőfi Sándor Városi Könyvtár
6200 Kiskőrös, Petőfi tér 4/b

A lap szellemi részét illető közlemények
a szerkesztőséghez küldendőek:
konyvtar@psvkkiskoros.hu

A tartalomról: Turán István – „Ha akadékoskodnak, az ünnepséget áthelyezzük Szabadszállásra!” –
Az 1948-as centenáriumi év nyitánya Kiskőrösön; Bella Tibor Zoltán – Kiskőrösi hadifoglyok a Szovjetunióban (Harmadik rész);
Bella Tibor Zoltán – Kiskőrösön hadifogságba esett magyar katonák; Lapszemle – Miről írt a helyi sajtó 100 évvel ezelőtt?

„Ha akadékoskodnak, az ünnepséget áthelyezzük Szabadszállásra!”

– Az 1948-as centenáriumi év nyitánya Kiskőrösön –

A címben szereplő kijelentést állítólag maga Illyés Gyula tette 1947 decemberében, amikor is egyre jobban közeledett 1948. január 1-e, a 'nagy nap' Kiskőrös nagyközség életében, ám onnan még ekkor is segély iránti igénylések érkeztek véglegesített programterv helyett. Az 1948-adik évben zajlottak ugyanis a forradalom és szabadságharc 100 éves évfordulójának ünnepségei, amelyek kezdő helyszínként a nagy költő, Petőfi Sándor szülőfaluját jelölték ki. A rendezvények csúcspontja egyértelműen a budapesti március 15-i ünnepség volt, azonban akár a helyi vonatkozásokat, akár az országos hatásokat vizsgáljuk, annak a bizonyos kiskőrösi napnak is bőven megvoltak, és meg is vannak a maga tanulságai.

1848 szelleme 1948-ban

A rendezvény(sorozat) 1989 előtti pozitív megítélése vitatható, sőt, a korszak kutatói számos esetben ettől markánsabb véleményt is megfogalmaznak. Legutóbb 2019-ben Hermann Róbert hadtörténész mutatta be a kérdés összetettségét historiográfiai összefoglalóján keresztül.¹ Kiemelte, hogy a forradalom ötvenedik és hetvenötödik évfordulóján ugyan zajlottak emlékező ünnepségek, mégis, a történetírásban a téma kifejezetten kevés maradandó nyomot hagyott. 1945 után a politikai pártok részéről látszott ugyan az 1848-as örökség beemelésének célja, ám a Szovjetunió támogatását élvező

kommunista párt és ideológusa, Révai József, majd Bölöni György kultúrpolitikus is deklarálta, hogy az ő keretrendszerükbe leginkább Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, és Tancsics Mihály személye fér bele. Révai emellett tudatosan igyekezett csökkenteni az 1849-es orosz katonai intervenció jelentőségét a szabadságharc leverését illetően.²

Gerő András 1998-ban megjelent kötetében felhívta a figyelmet a tényre, hogy a forradalom centenáriuma és az ún. „fordulat éve”, vagyis a Rákosi Mátyás irányította, sztálini típusú diktatúrára való átállás tulajdonképpen egybeestek, ez pedig kihagyhatatlan lehetőséget biztosított a tényleges politikai erőt birtokló kommunista pártnak, hogy hatalmát legitimálja. 1848-ban ugyanis, mint írja, „[...] tömeges érzelmi és szociológiai realitássá lett a reformkorban kiformalódó magyar nemzet. [...] Három – szinte azonnal szakrálissá váló – kategória egymásba fonódása jellemezte 48-at. Az egyik a szabadság, a másik a nemzet, a harmadik a haza. Nem sorrendről, hanem egybekapcsolódó, egymásba fonódó, egymásba épülő fogalmak szerkezetéről van szó. [...] 1948-ra 1848 kulcshelyzetbe került. A [ti. „kékcédulás”] választások nem hozták meg a kívánt eredményeket, és a dolog lényegét tekintve nem sikerült a kizárólagos, demokratikusan igazolható hatalom megszerzése. A kommunisták a maguk 22%-os eredményével az ország legnagyobb pártjává léptek elő, de messze

Lemhényi Dezső kisgazda politikus tartja beszédét Kiskőrösön 1947. július 27-én (PSVK HGY)

voltak az abszolút többségtől. [...] Nyilvánvalóvá vált, hogy további, az ellenfelek politikai és adminisztratív felmorzsolódását biztosító lépésekre van szükség. Azaz: szükség lesz olyan igazolási mechanizmusok működtetésére, amelyek másként legitimálják az immár elkerülhetetlennek látszó változásokat. S ha a demokrácia játékszabályai nem elégségesek a diktatúra politikai és erkölcsi igazolására, akkor szakrális legitimációhoz kell fordulni. 1848-nak minden adottsága megvolt ahhoz, hogy egyszerre szakrális, és szekularizált igényeknek megfeleljen. Jellege, utóélete, modern nemzetté válásban betöltött szerepe, a honi

¹ Hermann Róbert: A forradalom és szabadságharc centenáriuma a magyar történetírásban. In: Századok, 2019/3. szám, 477-503 o.

² Uo. 484. o.

politikai kultúrában, a nemzeti közérületben kialakult különleges jelentősége mind amellett szólt, hogy használják. Ne ünnepeljék, hanem felhasználják.”³

Az előkészületek

Az 1948-as centenáriumi ünnepségek előkészítése a legfelsőbb szinteken már 1946-ban zajlott, Kiskőrös község képviselőtestülete pedig 1947. április 25-én tárgyalta először az Országos Történelmi Emlékbizottság értesítését, miszerint az ünnepségek kapcsolódva Petőfi Sándor születésének 125. évfordulójához, a nagy költő szülőfaluját is érinteni fogják. Igaz, ekkor még nem esett szó konkrét dátumról. Mivel a jubileumi rendezvényen magas rangú kormánytagok is jelen szándékoznak lenni, ezért Kiskőrösnek külsőségekben is fel kell készülnie, amihez a Mihályfi Ernő vezette Tájékoztatási Minisztériumtól anyagi segítséget is igényelhettek, amelyre – mint látni fogjuk – szükségük is volt. A képviselőtestület döntött az elsődleges célokról, majd nem sokkal később a helyi ünnepség megszervezésére és lebonyolítására megalakult a Kiskőrösi 48-as Petőfi Emlékbizottság.⁴ Intézőbizottsági tagjai Sándor István vármegyei fogalmazó, Ughy Aladár szociáldemokrata járási titkár, Jarjabka Pál törvénybíró, Kiss Sándor útmester, Pataki Sándor főjegyző, Ponicsán Imre evangélikus lelkész, Szilágyi Sándor tanár, valamint Torma Gábor jegyző, Zsigmond Kálmán, ifj. Kurucz András, és Ambros János lettek, mellettük pedig további 24 emlékbizottsági tag tevékenykedett, köztük Istenes József, a későbbi múzeumigazgató is. Az emlékbizottság elnöke Vékony Benjámín iskolaigazgató, titkára Pesti László, a Magyar Kommunista Párt kiskőrösi járási titkára lett.⁵

Két héten belül, május 5-én felterjesztést küldtek a minisztériumhoz, amelyben vázolták előzetes elképzeléseiket a község szerepét illetően:

„Miniszter Úr!

Tisztelettel bejelentjük, hogy az 1848. évi történelmi események 100 éves évfordulójának a méltó megünneplésére megalakult: „A Kiskőrösi 48-as Petőfi Emlékbizottság”. Amikor a 48-as eseményeket ünnepeljük, egyúttal ünnepeljük Petőfit is, Petőfi emlékét, szellemét. Az ünnepségből tehát nem maradhat ki a 48-as események szellemi előkészítőjének a szülőhelye, Kiskőrös. De éppen, mert Kiskőrös Petőfi szülőhelye, a kiskőrösi ünnepségek nem illeszthetők az emlékév sablonos ünnepségei közé. Ezért az országos ünnepségek egyik

központjává kívánjuk tenni Kiskőröst. Az emlékév alkalmával az ország minden részéből a Petőfit tisztelő és a szabadság eszméjéért lelkesedő magyarok ezrei fogják felkeresni a nagy költő szülőhelyét, de el fognak ide látogatni minden bizonnyal a külföldről érkező zarándokok csoportjai is, akik Magyarországot, a magyar szabadságszeretetet Petőfin keresztül ismerik. Ezeknek méltó fogadására megfelelő előkészületet kell tenni, hogy a látogatók kedvező benyomást szerezve távozzanak községünkben és országunkból. Ezeknek a feladatoknak az előkészítésére és megoldására alakult meg bizottságunk.

Az elmondottakból következik, hogy bizottságunkra kettős feladat hárul. Egyrészt magának az ünnepségeknek a megrendezése,

másrészt az előbbi feladatok elvégzése, aminek célja az, hogy a községbe érkező látogatók megfelelő kedvező benyomást szerezzenek Kiskőrösről, ezen keresztül Magyarországról, és így azzal a meggyőződéssel távozzanak községünkben, hogy itt a nemzet nagyjainak az emléke megfelelő megbecsülésben részesül.

Az ünnepségek megrendezésére vonatkozóan a következőket jelenthetjük:

A Kiskőrösön rendezendő országos ünnepségek időpontjának a meghatározására önként kínálkozik 3 dátum:

a) 1947. december 31-1948. január 1. Petőfi születésének az emléknapja;

b) 1948. március 15-e a 48-i forradalom napja, amelynek előkészítésében Petőfinak, az ifjúság vezérének kimagasló szerepe volt;

A kormányküldöttség látogatása a szülőházban 1948. január 1-én (PSVK HGY)

³ Gerő András: Az államosított forradalom – 1848 centenáriuma, Új mandátum, Budapest, 1998, 9. o., 15. o.

⁴ MNL BKML V. 349/b Kiskőrös nagyközség képviselőtestületi jegyzőkönyvei, 1947. április 25.

⁵ Istenes József: A kiskőrösi Petőfi-kultusz története, Kiskőrös, 1987, 33. o.

c) 1948. július 31. Petőfi halála évfordulójának napja.

Az 1947. december 31-i ünnepségek műsorát egyelőre nem tudjuk részletesebben közölni, mert tudásunk szerint a köztársasági elnök úr és a magyar kormány részvételével itt nyílna meg a szabadság év ünnepségsorozata. Míg az erre vonatkozó terveket nem ismerjük, addig mi nem készíthetünk részletes terveket. Mindenesetre így is tervbe vettük irodalmi est rendezését, esetleg a Petőfi Társaság közreműködésével [a társaság 1944-ben megszűnt – a szerző], Petőfivel kapcsolatos helyi történelmi emlékek ismertetését stb., természetesen a rádió bekapcsolására is gondolunk.

A centenáriumi emlékmű avatása
(PSVK HGY)

Az 1948. március 15-i ünnepségeknek nagy, országos jelentőséget nem kívánunk adni, részben, mert – úgy tudjuk – ekkor a fő ünnepségek Budapesten tartatnak, részben pedig, mert ezen a napon az egész országban mindenütt tartanak ünnepségeket. Mindenesetre nagyobb keretek között kívánjuk megünnepelni március 15-ét és pedig olyképpen, hogy az itt rendezendő ünnepségekbe bekapcsoljuk és meghívjuk azoknak a városoknak és községeknek a küldöttségeit, amelyek Petőfi életében szerepet játszottak, pl. Apostag, Dunavecse, Kunszentmiklós, Debrecen, Félegyháza, Vác, Pápa. Be akarunk kapcsolódni a Budapesten rendezendő ünnepségekbe is olyanformán,

hogy fáklyás stafétát indítanánk a budapesti ünnepségekre, amely felkeresné a Pilvax kávéházat, a Kerepesi temetőben Petőfi szüleinek és Petőfi jelképes sírját, majd innen vinné a fáklyát a Petőfi-szoborhoz, illetőleg oda, ahol a fő ünnepségek lezajlanak, jelképezvén, hogy a ragyogó csillag, amely 100 évvel ezelőtt bevilágította a magyar eget, Kiskőrösről indult el.

1948. július 31-én, Petőfi halála napján, országos ünnepségeket kívánunk rendezni Kiskőrösön. Ez a nap kiválóan alkalmas erre, sehol másutt ilyen ünnepségek nem lesznek akkor, nyár van, az elszállásolás a legkönnyebben megoldható, és így nagy tömegeket el tudunk helyezni.

Az erre vonatkozó terveink és elképzeléseink még csak nagy vonalakban vannak meg. A János vitéz szabadtéri előadására gondolunk például, a Nemzeti Színház művészegyüttesének a közreműködésével. Az előadás megtartására kitűnő szabadtér kínálkozik a község központjában. Népi bemutatók, rádióközvetítés, filmfelvételek stb. szerepelnek terveink között. Mindenesetre nagy tömegeket fogunk ekkor Kiskőrösre vonzani, így tervbe vettük olcsó különvonatok beállításának a megtárgyalását a MÁV-val stb. Ugyanis az ekkor rendezendő ünnepségeket több napra is tervezzük.

A község érdeklődését a rádióban megtartandó sorozatos előadások beiktatásával kívánjuk felkelteni és ébren tartani Kiskőrös iránt, a Szabadságév egész folyamán.

Fentebb említettük, hogy külföldi látogatókra is számítunk. Ezek, de minden valószínűség szerint a belföldi látogatók is nem csak az ünnepségek alkalmával fogják felkeresni a költő szülőhelyét, hanem az egész Szabadságév folyamán állandó idegenforgalomra számítunk. Hiszen csak az iskolák tanulói nagy tömegekben csoportosan fognak jönni Kiskőrösre, azon kívül a szervezett munkások kulturális osztályai is bizonyára tömegesen és folyamatosan meglátogatják a költő szülőhelyét, az egyéb látogató csoportokon kívül.

Ezeket a külföldi és belföldi látogató tömegeket azonban nem fogadhatjuk a háború alatt teljesen tönkretett vasútállomással, amely ma romhalmaz; nem fogadhatjuk így a köztársasági elnökét és a magyar kormányt sem. De nem fogadhatjuk a külföldről ideseregülő látogatókat sem, akik a vonatról leszállva szerzik az első benyomást. Ha ezeket a látogatókat a vonatról leszállásuk alkalmával mindjárt egy romhalmaz fogadja, 3 évre a háború befejezése után, önkéntelenül is az a gondolat ébred fel a lelkükben, hogy a magyarok még annyira sem becsülik a legnagyobb és világszerte legjobban ismert költőjük szülőhelyét, hogy legalább erre az alkalomra felépítették volna az állomást? Feltétlenül szükséges tehát, hogy 1947 karácsonyára a tervbe vett új vasútálló-

más minden körülmények között felépüljön!

Ugyanezért helyre kell állítani a jelenleg ugyancsak 3 év óta tető nélkül álló polgári iskolát, ahol annak idején a látogatókat kívánjuk majd turistaszálló-szerűen elhelyezni.

Ezeknek az épületeknek a kellő időre való felépítése és rendbe hozása az illetékes hatóságok sürgős feladata lesz.

Kérjük miniszter urat, hogy ilyen irányú kérelmünket annak idején hathatósan támogatni szíveskedjék.

A felsorolt teendőkön kívül számos olyan feladat elvégzése is elkerülhetetlen, amely már a mi vállainkra nehezedik: utcák csinosítása, kövezése, parkok rendbe hozása és létesítése, Petőfi Múzeum létesítése a szülőháznál és sok más egyéb - helyszűke miatt - fel nem sorolható feladat, melynek teljesítése elől nem zárkozhatunk el. Ugyancsak nagy feladat maguknak az ünnepségeknek megrendezése és finanszírozása is. Úgy a község, mint az ország jó hírneve érdekében.

Ezeknek a feladatoknak a megoldásához pénzre van szükségünk, amit községünk szegény háztartása nem tud biztosítani. Ezért máris miniszter úrhoz fordulunk azzal a kérelemmel, hogy bizottságunk működésének és feladatainak elvégzésének lehetővé tételére részünkre megfelelő pénzsegélyt kiutalni szíveskedjék.

Jelentésünk tudomásulvételét és kérelmünk teljesítését kérve vagyunk:

A KISKÖRÖSI 48-AS PETŐFI EMLÉKBIZOTTSÁG

Pesti László s. k.
főtítkár

Vékony Benjámin s. k.
elnök⁶

A dokumentumból is kitűnik, hogy nem kevés munka várt a szervezőkre, hiszen ne feledjük, a front átvonulása óriási megpróbáltatást jelentett. A németek visszavonulását követően az 1945-ös évben Kiskőrös községnek ráadásul meg kellett oldani a megszálló szovjet katonák beszállásolását és ellátását, sőt, a kontingens nagy részének elvonulása után még az 1946-os év nyaráig is tartózkodtak a településen élelmiszer begyűjtő egységek. Az utcák poros-sáros mivolta, a járdák hiánya már a háborút megelőző években is közbeszéd tárgya volt, anyagi forrás híján azonban a kérdésben nem történhetett előrelépés. Ehhez társult még a felrobbantott vasútállomás, a szovjet hadsereg által kórházi, illetve betegfelkötő célból igénybevett középületek leromlott állapota, a leégett polgári iskola, valamint az általános szegénység. Nyilvánvaló volt, hogy községi finanszírozásból a felsorolt problémák megoldása lehetetlen, és akkor még nem ejtettünk szót az ünnepség egyik fő

⁶ Dancs Istvánné: Dokumentumok a szabdművelődés történetéhez 1945-1949, Budapest, 1988, 563-564. o.

helyszínének, a Szarvas szálló színháztermének rendbetételéről, a főtér parkosításáról, és a felvonulási útvonalak feldíszítéséről. A problémát némileg tompította, hogy az országos koordinációt végző Tájékoztatásügyi Minisztérium államtitkára, dr. Huszti Dénes az emlékév során először nem január 1-re, hanem csupán később, július 31-re, Petőfi Sándor halálának évfordulójára tervezte Kiskőrös bekapcsolását a rendezvénysorozatba, így a hiányosságok pótlására több idő látszott.⁷

A helyi Petőfi Emlékbizottság és legfőbbképp annak titkára, Pesti László azonban valószínűleg másképp vélekedett, ehhez pedig végül támogatókat is sikerült szereznie. Talán nem véletlen, hogy az 1947. július 27-i Petőfi-ünnepség egy afféle előzetes főpróba jelleget mutatott, ahol a szervezőknek egy magas színvonalú emlékműsort sikerült megrendezniük olyan megszólalókkal, mint a kommunista párt ideológusa, Révai József, vagy Görbe János, a Nemzeti Színház színésze (az 1952-ben készült Föltámadott a tenger című filmben majd ő fogja eljátszani Petőfi Sándort). Emellett természetesen ügyeltek a koalíciós partner Kiszegapárt képviselőjére is, igaz, Lemhényi Dezső pártjának balszárnyához tartozott, nem véletlen, hogy az 1950-es években majd az Országos Békatanácsban, valamint a Népfrontban tevékenykedik.⁸ Révai beszédében már ekkor megjelent a következő év központi motívuma, tudniillik az általa képviselt politikai rendszer nem más, mint Petőfi örököse, eszméinek megvalósítója: „[...] Petőfi a szabadság viharadara, márciusi szereplése a magyar szabadság diadalát, halála pedig a bukását jelentette. Miért bukott el Dózsa, Rákóczi, Kossuth szabadságharca? Mert nem kapcsolták össze a magyar nép fölemelésével. Most ez megtörtént, mi a parasztok kezébe adtuk a földet, és nem engedjük, hogy a szabadság elbukjon, hogy újabb vértanúk legyünk! Petőfi programja még nem valósult meg teljesen, a köztársasági erkölcs még nincs azon a magaslaton.”⁹ A beszédek után Görbe János elszavalta Petőfinek A nép nevében című versét, majd koszorúzások következtek, hogy azután estére kelve az ünnepség a

Szarvas szálló színháztermében folytatódjék. Itt az Írószövetség titkára, Barabás Tibor méltatta a nagy költőt, majd az Operaház művészei, Mihály András gordonkaművész, Petri Endre zongoraművész, Tóth Lajos operaezenes szórakoztatták a közönséget.¹⁰

Mindezt azért fontos kiemelni, mert a sikeres megemlékezést követően Kiskőrösre látogatott Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kommunista alispánja, Házi Árpád, akivel Pesti László jó kapcsolatokat ápolt.¹¹ Az alispán munkalátogatást tett a Petőfi Emlékbizottságnál, ahol az elnökség bemutatta számára a következő év munkatervét, és támogatását kérte hozzá. Megállapodtak, hogy a bizottság képviselői augusztus 11-én Házi jelenlétében fognak tárgyalni a Tájékoztatásügyi Minisztérium, és az Országos Történelmi Emlékbizottság illetékeseivel Kiskőrös centenáriumi szerepét illetően. A helyi újság híradása szerint a látogatás dr. Huszti Dénesnél megtörtént, és a község szem-

pontjából kedvező döntés is született: „[...] tárgyalásaink során nem csekély nehézségekkel kellett megbirkózni, mert a minisztérium az ünnepi esztendő során csak július 31-én szándékozott Kiskőröst az országos ünnepségekre bekapcsolni. December 31-e azért nem alkalmas mert az [ti. köztársasági] Elnök úr ekkor fogadja a diplomáciai testületek tagjait, s ezen a napon a fővárosban kell tartózkodnia. Hosszas meggyőzés, s a küldöttséget vezető Házi Árpád alispán érveléseire mégis úgy döntött a minisztérium, hogy január 1-én Petőfi szülővárosa vendégül láthatja a köztársasági elnököt, a kormány tagjait, s még 200 vezető szerepet játszó személyiséget.”¹³ Ugyanekkor döntöttek arról, hogy július 31-én, a centenáriumi évet zárva ismét hasonló, nagyszabású programot rendeznek Kiskőrösön, s ugyancsak a legfőbb közjogi méltóságok fognak ellátogatni a településre.¹⁴ Utóbiból, mint tudjuk, semmi sem valósult meg, hiszen erre az időre már nem a forradalom

Dinnyés Lajos, Rákosi Mátyás és felesége az Írószövetség díszközgyűlésén a Szarvasban (PSVK HGY)

⁷ Nem feladata a tanulmánynak annak bemutatása, ezért csupán utalnánk rá, hogy a helyszín kiválasztása kapcsán újból fellángolt az a bizonyos „százéves per”, amelynek értelmében a két „rivális” település ismét síkra szállt a szülőhely kérdés saját javukra való eldöntésében, ám ezúttal Kiskunfélegyháza helyett Szabadszállás bizonyult radikálisabbnak. Amikor kiderült, hogy a centenárium hivatalosan Kiskőrösön nyílik, ők akkor is tartottak egy ünnepi megemlékezést 1947. november 9-én, ahol Sándor József író bemutatta új könyvét, benne Petőfi szabadszállási születésének, megdönthetetlen bizonyítékaival. (Népszava, 1947. november 30.)

⁸ Magyar Nemzet, 1979. aug. 29.

⁹ Hírek, 1947. augusztus 2. 1. o.

¹⁰ Uo.

¹¹ Házi Árpád (1908-70): kommunista politikus, 1945-49 között PPSK vármegye alispánja, 1951-52-ben belügyminiszter, az ún. hortobágyi kitelepítések egyik végrehajtója.

¹² Hírek, 1947. augusztus 9. 1. o.

¹³ Hírek, 1947. augusztus 16. 2. o.

¹⁴ Uo.

centenárium, hanem a politikai fordulat végrehajtása vált elsődleges feladattá a kommunista párt számára.¹⁵

A január 1-i napot illető döntéssel Kiskőrös óriási lehetőséghez jutott. Soha azelőtt nem fordult elő (és azóta sem), hogy az ország vezetői, ráadásul ilyen nagy számban ellátogassanak erre a kis alföldi településre, amely emellett, Petőfi szülőhelyeként, egy országos jelentőségű rendezvénysorozat kiindulópontja lehetett. Fontos azonban azt is kiemelni, hogy ez által az eredeti felkészülési időkeret drasztikusan lerövidült, ezzel pedig tisztában voltak a község választott vezetői, és tisztában volt Pesti László is, akinek szintén érdekében állt a rendezvény minél nagyobb sikere. Egyrészt az általa irányított helyi emlékbizottság vállalta a minisztérium és az alispán előtt az ünnepség megszervezését és sikeres lebonyolítását, másrészt, s ez sem elhanyagolható szempont, minden valószínűséggel politikai tőkét is szándékozott kovácsolni belőle. Pesti, aki Grünbaum Lászlóként látta meg a napvilágot, még 1944-ben, a párt utasítására érkezett Kiskőrösre, hogy segítsen a helyi kommunista alapszervezet megalakításában. Nevét időközben magyarosította, majd az 1945-ös választási vereséget követően Nagy Sándort váltotta a járási titkári pozícióban. Igen hamar jelentős hatalmat összpontosított a kezében, 1947-re már a kiskőrösi járás politikai életének tényleges irányítója lett. Személyét a járás akkori főjegyzője, a korábbi főszolgabíró ekképpen jellemezte: „[...] intelligens, határozott, magabiztos, tudja mindig mit akar, de egyébként finom, jó modorú. [...] Szelíden beszél, de ellentmondást nem tűrően. Tartanak, félnek tőle. [...] Büszke, fölényes magatartása sok embernek nem tetszik. Magatartása biztosan Rákosi és Házi Árpád barátságán alapszik. Azok, mint jó barátot fogadják és kezelik. Pesti hangoztatja is barátságukat. Lehet, hogy mások kételkedve fogadják, de én tudom, hogy valóban így van.”¹⁶ Csupán érdekességképpen kívánjuk megjegyezni, hogy 1949-ben aztán pártfegyelmeivel és elmarasztaló ítélettel távozott a járásból, amelynek indoklása meglehetősen érdekesen hat még mai füllel is: személyi kultuszt épített maga köré.

Az ünnepi helyszínnek bejárására először 1947. szeptember 14-én került sor, ekkor dr. Huszti Dénes mellett Hatvany Lajos és felesége járt Kiskőrösön, hogy felmérjék a lehetőségeket, és a programok konkrétumairól

tárgyaljanak a helyi emlékbizottsággal. Meglátogatták a szülőházat és a színháztermet, majd nagy vonalakban az ünnepi események sorrendje is terítékre került.¹⁷ A következő hónapokban a véglegesítés után tulajdonképpen már „csak” az építési és parkosítási munkálatok voltak hátra, ám december 10-én, három héttel a nagy nap előtt ebben a kérdésben még mindig óriási hiányosságok

Révai József tartja beszédét a Szarvasban (PSVK HGY)

mutatkoztak, nyilvánvalóan a már sokszor hivatkozott anyagi nehézségek okán, de a járdaépítés befejezését az építőanyag hiány is hátráltatta. A leégett polgári iskolának csupán a tornatermet sikerült helyreállítani, a hön áhított új állomásépület forrás híján nem készülhetett el, de a törmelékhalmoz köré kerítést húztak, hogy minél kevésbé rontsa az összképet.¹⁸ Mivel a delegáció tagjai a Kossuth utcán gyalogosan fogják megközelíteni az ünnepségek helyszíneit, ezért a háztulajdonosokat felszólították portájuk és lakásuk rendbetételére. A bizottság emellett

megállapodott, hogy a község-szerte elhelyezendő zászlókat Budapestről kölcsönzik.¹⁹

A Magyar Nemzet újságírója azt is tudni vélte, hogy a helyi bizottság levélben kereste meg az országos Történelmi Emlékbizottságot ekkortájt, és egy 250.000 Ft-os gyorssegélyt igényelt, mivel, ahogy írták, ellenkező esetben nem tudják vállalni a rendezvény sikeres megtartását. Az összeget Illyés Gyula állítólag azzal hátrította el, hogy „[...] több pénz nincs, ha akadékoskodnak, az ünnepséget áthelyezzük Szabadszállásra.”²⁰ Pesti László jó politikai kapcsolatait mutatja az a tény, hogy ennek ellenére december 17-re a munkálatok befejezéséhez sikerült 200 ezer forint segélyt szereznie, így január 1-ig több hiányosságot is pótolni tudtak. Az állomáson zászlókkal és kordonokkal takarták el a romokat, sikerült befejezni a járdaépítést és a főtér kátyúit is eltüntették. A nagy hidegben dolgozó fizikai munkásokat kiemelt bérézés mellett pedig naponta többször forralt borral és rumos teával látták el. Karácsonyra elkészült a városháza mellett a Centenáriumi emlékmű is, de a hidegre való tekintettel szalmával és vászonnal tekerték körbe, nehogy az ünnepségig a fagyos idő kárt tegyen benne. Ugyanerre az időpontra sikerült véglegesíteni az ünnepség menetrendjét is: a szilveszteri ünnepséget követően másnap délelőtt először a sportpályán zajlottak az események, majd délután a különvonat érkezését követően került volna sor a vezetők fogadására, a szülőház megtekintésére, az emlékmű felavatására, majd az Írószövetség díszközgyűlésére. Az alábbiakban látni fogjuk, hogy a menetrendet néhány kivételtől eltekintve sikerült tartani, igaz olykor egészen „egyedi” megoldásokkal.²¹

Az 1948. január 1-i nap krónikája

„1947 szilveszter éjszakáján, Kiskőrös főterén a kommunista párt székháza előtt eddig soha nem látott sokaság gyülekezik, hogy lobogó fáklyákkal felszerelve vonuljon ahhoz a fehérre meszelt, nádfedélű kicsi házhoz, ahol a forradalom és a nép költője, Petőfi Sándor született. A költő születésének 125 éves évfordulóján, és a centenáris év kezdetén a nép nevében hatszáz népi kollégista, és Kiskőrös apraja-nagyja ünnepség keretében emlékezik nagy fiára, aki 100 évvel ezelőtt verseivel és tetteivel készítette elő népünket 1848 nagy felszabadító viharára. [...] A felemelő ünnepség szónoka, Szilágyi Sándor tanár beszéde alatt

¹⁵ Az időközben 'reakcióssá' vált Tildy Zoltán köztársasági elnököt is lemondatták, majd le is tartóztatták. Helyette az országgyűlés a kommunista társutas szociáldemokrata politikust, Szakasits Árpádot 'választotta meg'.

¹⁶ MNL PML XXXIII. 5. Benedek János visszaemlékezései, IV. kötet, 187. o. 163, 190. o.

¹⁷ Hírek, 1947. szeptember 20.

¹⁸ MNL PML XXXIII. 5. Benedek János visszaemlékezései, IV. kötet, 187. o.

¹⁹ Hírek, 1947. december 10. 1. o.

²⁰ Magyar Nemzet, 1948. január 4. 3. o.

²¹ Hírek, 1947. december 17. 1. o.

a költő szülőháza előtt tisztelgő népi kollégisták égő fáklyái lobogva hirdetik, hogy a magyar demokrácia valóra váltotta Petőfi álmát. Eggyé vált demokrácia és függetlenség, nép és haza.”²²

A fenti kommentár nem tér ki rá, de kommunista párt székháza ekkoriban a Szarvas szállóban volt, innen indult éjjel előtt a nap folyamán érkezett körülbelül 600 népi kollégista és az ünneplő sokaság fáklyákkal Petőfi szülőházához, hogy megtartsa hagyományos szilveszter éji ünnepséget, ezúttal azonban sokkal nagyobb méretben.²³ És mégis, ez a szép megemlékezés csupán felvezetője lehetett a január 1-i napnak, amikor is reggel

hogy bár a kiskőrösiek végig színvonalasan játszottak, a fővárosi csapat biztos kézben tartotta a mérkőzést, amelyet 4:2-re meg is nyertek. A hazai csapatból Holló Jánost, a vendégek közül Grosics Gyula játékát emelték ki.²⁵

A Hírek tudósítója a január 4-i lapszámban tízezres tömegekről írt, amelyet nyilvánvalóan érdemes kritikával kezelnünk, de a néhány ezres szám minden valószínűség szerint vállalható. Ez a rengeteg ember pedig elsősorban a centenáriumi év megnyitójára volt kíváncsi, valamint a délután 3 órakor befutó különvonatra, amely az ország vezetőit, az Írószövetség küldötteit, a neves mű-

művészek, országos hírv emberek, stb. Sokan családjukkal érkeznek, asszonyokkal, gyerekekkel. 1000-nél jóval több a vonaton érkező vendég.²⁶

A vonaton érkező vendégeket a fogadóbizottsággal várjuk és fogadjuk az állomáson. A kiskőrösi vasútállomást a harcokban lebombázták [ti. helyesen: felrobbantották]. A régi épületből nem maradt semmi. A még el nem takarított romok mellett a vonat nem állhat meg, előbb áll meg a nyílt pályán. Kerítés veszi körül az állomást. A kerítés bejárati és kijárati ajtaja a romok mellett van. A hátul leszállt vendégek a kerítés ajtaján jöhetnek ki az állomás területéről. Fogadó bizottsággal a kerítés ajtaja előtt várjuk a vendégeket. Vonatról elsőnek a főbb vendégek szállnak le, és érnek a kijárati ajtóhoz. A köztársasági Elnököt és kíséretét Pesti László üdvözlí. Pesti jó barátja nemcsak Házi alispánnak, de Rákosinak is.

A felsorolt főbb vendégek mind együtt vannak. Együtt is itt van Tildy, Rákosi, és Szakasits, stb. E három ember egymás mellett áll velünk szemben fogadásukkor és köszöntésükkor. Eddig csak újságban és képes újságban, vagy plakátokon láttam mind a hármat. A képeken nagy erős fejlett embereknek ismertem meg őket. Az óriásnak vélt emberek előtttem törpének látszanak. Magam 165 cm magas vagyok, de a felsorolt három személy nálam egy fejjel kisebbek. Elnézve a fejük felett, önkéntelenül elmosolyodom. Az fut át az agyamon, hogy ezek a híres, hatalmas, rettegett emberek, akiket Isten helyett tisztelnek és imádnak. Rákosit a fejéhez mértem mindig, és fejét aránytalanul nagynak találom a testéhez, stb. Ilyen meglepetések érnek a vezetők meglátásakor.”²⁷

A fogadás után következett a bevonulás a község központjába, ahol először a szülőházhoz látogatott el a vendégsereg: „[...] Autó, fogat nem vár senkit az állomáson. Mindenki gyalog teszi meg a községbe gyalog bevezető 1 km hosszú utat. Bevonulásban másik furcsaságot látok. A bevonulók élén Pesti vezetésével Tildy, Rákosi, Szakasits és Házi haladnak. Én Pongrácz Aladár főispánnal és öccsével, Pongrácz Tiborral haladok befelé. A többiek csoportosan és egyenként elkülönülve haladnak. A szétszóródó vendégsereg tehéncsorda faluba érkezése jut eszembe, mert annyira nagy a rendetlenség a bevonulók között. A főbb vendégeken kívül a többivel nem törődik senki.”²⁸ Ehhez kapcsolódva annyit kívánunk megjegyezni, hogy a rendhez szokott, és

Tildy Zoltán köztársasági elnök Petőfi köteteket ad át a kiskőrösi ifjúságnak (PSVK HGY)

zenés ébresztő keltette fel a község lakosságát, a zenét a kiskunhalasi határőrszázalaj katonazenészei szolgáltatták, a nap folyamán pedig folyamatosan érkeztek a vendégek Kiskőrösre a fővárostól kezdve a járás községeiből, az ország számos szegletéből.²⁴

Délelőtt az egyházak istentiszteleteken, szentmisén emlékeztek meg Petőfiről, majd az emlékbizottság és a Kiskőrösi Barátság Sportegyesület szervezésében a labdarúgás volt a főszerep. Az eredeti tervek szerint az eseményt Ries István igazságügy miniszter nyitotta volna meg, és a kiskőrösi csapat egyenesen a magyar válogatottat fogadta volna, ám egyéb elfoglaltsága miatt a megnyitóra Mező Károly osztálytanácsos érkezett, a válogatott helyett pedig a budai MATEOSZ csapata mérkőzött meg a Barátság futballistáival. A tudósítás kiemelte,

vészeket és a magas rangú vendégeket hozta Kiskőrösre. Dr. Benedek János járási főjegyző pillanatnyi csalódással így emlékezett vissza a várva várt pillanatra: „[...] vendégek fogadására fogadóbizottságot alakítunk. Bizottság elnöke Pesti László, a kommunista párt járási titkára. Tagjai: a járási főjegyző, községi főjegyző, községi bíró, a kisgazda, szociáldemokrata és kommunista pártok elnökei, és a járási rendőrkapitány. Főbb vendégeink, akik a különvonaton érkeznek kísérettel, Tildy Zoltán köztársasági elnök, Rákosi Mátyás a kommunista párt országos titkára, Szakasits Árpád, a szociáldemokrata párt országos titkára, dr. Dinnyés Lajos miniszterelnök, dr. Pongrácz Aladár pestvármegye főispánja és Házi Árpád, pestvármegye alispánja, stb. A több személykocsiból álló vonat telített a sok vendégtől. Sok országgyűlési képviselő, írók,

²² Részlet, A centenárius év megnyitása Kiskőrösön című riportfilmből, MAFIRT, 1948, Forrás: Magyar Nemzeti Filmarchívum

²³ A szilveszteri ünnepség ezek után reggelig folytatódott nemcsak a Szarvasban, de a község többi vendéglőjében is, a Hírek tudósítója pedig beszámolt róla, hogy a mulatság ideje alatt „[...] 5.000 üveg sört, 12.000 fröccsöt, 4.000 liter bort, 160 liter pálinkát, és 320 liter likőrt mértek ki” (Hírek, 1948. január 1. 2. o.)

²⁴ Hírek, 1948. január 1. 1. o.

²⁵ Hírek, 1948. január 14. 4. o.

²⁶ MNL PML XXXIII. 5. Benedek János visszaemlékezései, IV. kötet, 187. o.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

azt előszeretettel képviselő főjegyző kritikájának jogosságát árnyalja, hogy egy ilyen méretű vendégsereg esetében egyáltalán lehetséges lett-e volna minden vendéggel foglalkozkodnia valakinek, miközben a többi helyszínen a fogadásukat kellett megoldani.

Petőfi szülőházához érve az emlékbizottság részéről Ponicsán Imre evangélikus lelkész fogadta a küldöttséget, akik beírták nevüket a külön erre az alkalomra készített vendégkönyvekbe, majd az épület koszorúzása következett. Az ünnepi aktus során a Meskó György tanító vezette tűzoltó énekkar énekelt, valamint a Nemzeti Színház igazgatója, Major Tamás színész szavalta el Petőfi Sándor *A XIX. század költői* című versét. A mellékelt fényképen, de a leírásból is látszik, hogy a szülőház udvara és a kis sikátor mennyire megtelt ekkorra: „[...] Óriási a tömeg. A ház udvarán és a ház előtti Petrovics utcában ember ember hátán. Ha egy marok követ ledobtak volna, egy szem sem került volna belőle a földre. Fotóriporterek és filmesek tömege helyezkedett el az udvar jégpincéjének tetején, kerítéseken és fákon.”²⁹ A hideg időben a nemrégiben elvégzett javító munkálatoknak éppen ezért másfajta hatásuk is lett: „[...] egyébként a szíves marasztalásban a Petőfi-ház frissen bekátrányozott kerítése, kapuja sem maradt el. Oda-odaragadtak néhányan, centenáriumi emlékként víve magukkal egy-egy relikviát.”³⁰ A feszes programterv miatt azonban igen hamar indulni kellett a Városháza melletti térre, hogy leleplezzék az ország első Centenárium emlékművét. Az ide érkezőket a bizottság képviseletében Ughy Aladár szociáldemokrata járási titkár fogadta, majd Mihályfi Ernő miniszter leleplezte Röck Károly kalocsai szobrászművész alkotását, amelynek tetején örökmécses égett. Ezután Hatvany Lajos tartott emlékbeszédet 1848-ról, majd koszorúzások következtek: Tildy Zoltán köztársasági elnök, Nagy Imre házelnök, Pongrácz Aladár főispán és Házi Árpád alispán mellett koszorút helyeztek el többek között a politikai pártok képviselői is, a Magyar Kommunista Párt nevében Révai József és Kádár János koszorúzott.³¹

Fél ötre a delegáció a Szarvas szálló éttermébe érkezett, ahol Kiskőrös község egy szerény uzsonnával kedveskedett az ideérkezőknek. Az egész január 1-i nap tekintetében itt keletkeztek a legnagyobb hiányosságok, a jelen levő Faludy György költő fel is rótta később a szervezőknek, hogy „szárazak a szendvicsek”. Azonban ha elolvassuk dr. Benedek János vonatkozó visszaemlékezését, egyrészt kitűnik belőle, hogy az étel biztosítása még ebben a formában is, egye-

A centenáriumi év plakátjai a szülőház kiállításában (PSVK HGY)

di' megoldás eredményeképpen volt megvalósítható, másrészt pedig bemutatja, hogy miért is nem jutott mindenkinek. „[...] Fél ötre a Szarvas szálló éttermébe érünk. A Szarvas szálló is 150 méter körzetben, tehát közel van. Az étterem minden asztala megrakott hideg felvágottal, süteménnyel és itallal. Vezetőknek helye fenntartott. [ti. ők a kisteremben, külön fogyasztottak] A többi asztal szabad. Az étteremben újabb meglepetés ér. A szabad asztalokat megrohanják a vendégek. Két Pongrácznak már alig tudok helyet találni, de mi még valahogyan tudunk enni. Mindenki úgy eszik, mintha 10 napig nem evett volna, és tolakodnak. Lehet, hogy Budapesten tényleg nem jutnak még kellő mennyiségű élelemhez. Ha tudom, Pongráczokat meghívom a házamhoz. A beözönlő vendégek néhány perc alatt felfalnak mindent. A vendégek fele nem jut élelemhez és csalódottan távoznak az étteremből. Élelemről és terítésről a kommunista párt gondoskodott. Meg kell mondani, hogy ebben az időben ilyen kiszolgálás is lehetetlenül számba megy, és óriási teljesítmény. Két eset lehetséges: vagy nem jutottak több élelemhez, vagy nem tudták mennyien érkeznek, vagy a családtagokra nem számítottak. Az előbb érkezők több adagot is megessnek,

ezért sem juthat mindenkinek. Minden élelmiszert kiosztottak, nem volt tartalék, így az éhen maradtak nem kaphattak semmit. Éhen kellett Budapestre visszautazniuk. [...] Háború után a kiskőrösi járás éléskamrája Császártöltés község. Császártöltés községben svábok laknak, akik élelmes, szorgalmas emberek. [...] Svábok a háború után félnek, mert németek. Vári Mátyás a főjegyzőjük. Vári is a községből, a svábok közül származik. [...] Pesti él a németiség félelmével. Vári szed össze és szállít Kiskőrösre minden élelmet. Pestinek egy szavára ömlesztenek mindent, amijük van. Az uzsonna minden adagját Császártöltés község adja össze.”³²

A frissítő elfogyasztása után a szálló színháztermében megkezdődött az Írószövetség díszközgyűlése. Gergely Sándor elnöki megnyitóját követően Major Tamás szavalata következett, majd az ünnepség vezérszónoka, Révai József, a kommunista párt ideológusa és a Szabad Nép főszerkesztője lépett a színpadra. Beszédét a január 3-i lapszám teljes egészében közölte. Fő motívumai tulajdonképpen megfelelték a már korábban lefektetett irányelveknek, amelyet ő maga fejtett ki bővebben 48 útján című munkájában, igaz, mivel gondolatai a nagy költő szülőfalujá-

²⁹ Hírek, 1948. január 1. 1. o.

³⁰ Magyar Nemzet, 1948. január 4. 3. o.

³¹ A centenárius év megnyitása Kiskőrösön c. riportfilm, MAFIRT, 1948, Forrás: Magyar Nemzeti Filmarchívum

³² MNL PML XXXIII. 5. Benedek János visszaemlékezései, IV. kötet, 188. o.

ban hangzottak el születésének 125. évfordulóján, ezért elsősorban Petőfi életművét értékelte. Kijelentette, hogy „[...] a magyar demokrácia saját őseit, előfutárait ünnepli [...] a költő a március 15-i demokratikus népforgalom viharadara, [...] népköltő, népvezér volt. Petőfi Sándor forradalmár volt, éppen ezért volt a legjobb, legkövetkezetesebb szabadságharcos. Szembeszállt azokkal, akik nem akarták elismerni a forradalmi átalakulások idejének azt a legfőbb törvényét, hogy nincsenek félmegoldások, rothadt kompromisszumok és veszteni az veszt, aki nem mer az egészre menni. Petőfi mert! Élesen szembeszállt a megalkuvókkal, akik még a fegyveres harc közben is alkudozni próbáltak. Petőfi Sándornak, a forradalmi politikusnak a nagysága abban áll, hogy ismerte, és alkalmazni akarta a forradalmi átalakulásoknak ama másik főtörvényét, amely szerint kíméletlen erővel le kell számolni az ellenség cimboráival és szövetségeseivel saját táborunkban is. A szó a 'belső bitangokról', amely a magyar demokrácia 3 éves fejlődésében oly fontos sze-

repet játszott tőle származik. [...] Petőfi népi demokratikus forradalmár volt. [...] Tartozunk szellemének azzal, hogy ne mai életünk problémáitól elvonatkoztatva ünnepeljük. A munka, amelyet mi végzünk ma, az ő művének folytatása, és munka közben igenis az ő példáját követjük, és követni fogjuk tovább.”³³

Révai gondolatai jól illeszkedtek abba sorba, amelyet ettől fogva gyakran hangoztatott a hivatalos kommunista ideológia, miszerint Petőfi, mint korának bolsevikja jellemezhető, irodalmi munkássága pedig ebben a szerepben csupán másodlagos tényezőként lehetett jelen. Különösen figyelemre méltó, hogy Révai egy évvel a Rajk-per és a kommunista párton belüli politikai tisztogatásokat megelőzően beszéde vezérmotívumává emeli, és Petőfi Sándor legnagyobb felismeréseként találja az úgynevezett 'belső bitangok' elleni harcot. Ezt a kifejezést a költő A nemzethez című versében valóban említi, ám véleményünk szerint nem abban a formában vélekedhetett, ahogyan azt a Rákosi-diktatúrában az önmagukat Petőfi utódának titulá-

ló kommunista politikusok alkalmazták. A költő kisajátítását az ülésen jelen levő Faludy György találóan fogalmazta meg Kiskőrös, 1948. január 1. című versében: „Petőfit s a szabadságharcot jöttek – ezt mondják – az urak Kiskőrösön megünnepelni, s nem ünneplik, csak magukat. A költőről most bizonygatja Révai ott benn a zsúfolt teremben, hogy se nem kigazda, se nem szocdem, de komcsi volt, míg kint, a nagy előcsarnokban csak néhányan ülünk, hideg szél jár, ávosok sündörögnek és szárazak a szendvicsek.”³⁴ Nem csoda, hogy a könnyedebb életvitelt kedvelő költő ezek után inkább 'meglépett' a hivatalos ceremóniáról, amelyet ekképpen jellemezett: „[...] annyi pudvás, ócska frázis, a karvalyképű párt-tyúk, Andics ambíciótól nyirkos tarkója láttán s az egész céció után, melyet Petőfi, ha élne, bottal verne szét [...]”³⁵

A díszülésen Illyés Gyula mondta el *Nem volt elég* című költeményét, utána Szabó Pál vázolta fel Petőfi géniuszát. Kassák Lajos rövid beszédét követően Barabás Lajos az Írószövetség nevében, valamint Bognár József polgármester a főváros nevében 500-500 Petőfi összes költeményei című kiadvánnyal kedveskedtek a kiskőrösi fiatalságnak. Az ünnepségnek ezzel a pontjával kapcsolatban emelte ki aztán a Magyar Nemzet tudósítója, hogy „[...] Kiskőrös színházában tartott díszüléséről pedig a nép, Kiskőrös népe szorult ki. A pesti vendégek annyian voltak, hogy megtöltötték a kicsiny színházat és Kiskőrös népét egy tízéves parasztfiú és tizenkét éves parasztlány képviselte, akinek a köztársaság elnöke jelképesen átadta a felajánlott sok száz kötet Petőfit.”³⁶ Végül Gobbi Hilda szavalata után az ünnepség a Szózat elénekklésével zárult. A vendégsereg a programok végeztével kísért az állomásra, ahol a helyi 48-as bizottság nevében Vékony Benjámin elnök köszönt el Tildy Zoltántól és kíséretétől, akik ezután felszálltak a különvonatra és visszautaztak Budapestre.³⁷

Az est még tovább folytatódott a színházteremben, ekkor már a 48-as Ifjúsági Bizottság rendezésében főként a fiatalság számára, akik hajnalig tartó tánccal búcsúztatták a napot.³⁸

Utóhangok, az emlékvé további ünnepségei

A centenáriumi év kiskőrösi nyitánya viszonylag jól dokumentált esemény, hiszen a nyomtatott sajtó tudósítói mellett a rádió is végig közvetítette, továbbá a Magyar Képszolgálat fényképészei is jelen voltak, a Magyar Filmiroda pedig egy több mint

Devecseri Gábor ünnepélyes keretek között múzeummá nyilvánítja a költő szülőházát 1951-ben (PSVK HGY)

³³ Gerő András, i. m. 147-148. o.

³⁴ Faludy György: *Kiskőrös, 1948. január 1.*

³⁵ Uo.

³⁶ *Magyar Nemzet*, 1948. január 4. 3. o.

³⁷ *Hírek*, 1948. január 1. 2. o.

³⁸ *Hírek*, 1948. január 14. 2. o.

hét perces riportfilmet készített róla. Maga a rendezvény a korszakban leginkább pozitív visszajelzéseket kapott. Talán egyetlen színtér volt, amely látványosan kimaradt az ünnepségből, ez pedig a helyi evangélikus templom, a hely ahol Petőfi Sándort megkeresztelték. A délelőtti istentiszteletet ugyan megtartották, sőt maga a bányakerületi evangélikus püspök, Ordass Lajos is Kiskőrösre tartott, azonban egy defekt miatt nem tudott jelen lenni. Az evangélikusok gyermekkórusa szintén fellépett volna a színházteremben a díszülésen, ám végül a rendőrség megtiltotta a belépést, a rádió pedig bement, hogy nincs énekkara a gyülekezetnek.³⁹ Figyelemre méltó, hogy az egyház nem hagyta ennyiben a dolgot. Január 27-én este a Szarvasban külön Petőfi emléket tartottak, ahol már a püspök is jelen lehetett. Fellépett a gyülekezet ifjúsági és felnőtt énekkara, valamint a községi tűzoltó énekkar. A belépődíj fejéenként 5 forintot tett ki, az est bevételéből pedig elkészítették a templom főbejáratnál ma is megtalálható márvány emléktáblát, amely a nagy költő keresztelésére emlékezteti az oda belépőket.⁴⁰

Az országos és a helyi sajtó tudósításait szemlélve ismét érdekes adalékokra bukkanhatunk az ünnep lefolyásával és utóhangjaival kapcsolatban. A leginkább 'kreatív' beszámolót a Kiskunfélegyházán megjelenő *Félegyházi Közlöny* című hetilap újságírója jegyezte, akinek úgy sikerült felmagasztalnia és dicsérni a kiskőrösi ünnepséget, valamint a lakók vendégszeretetét, hogy közben (talán nem véletlenül) egyetlen egyszer sem írta le a szülőház, vagy a szülőfalu szavakat cikkében, ellenben a „városunk nagy fia” kifejezést a megfelelő helyen, Félegyházára vonatkoztatva természetesen használta.⁴¹

Meglehetősen sajátos hangvételű cikk jelent meg a kiskőrösi *Hírek* című folyóiratban 1948 elején, nem sokkal a centenáriumi év megnyitó ünnepségét követően. A dolog apropóját az adta, hogy néhány fővárosi lap is tudósított a január 1-i rendezvényről, és a beszámoló egyik pontján az újságíró kiemelte, hogy a helyi szlovákság is koszorút helyezett el Petőfi szülőházában. Ne feledjük, a csehszlovák-magyar lakosságcsere elménei és hatásai még majdnem frissek ekkor. Ám, hogy hogyan is állt 'valójában' a nemzetiségi helyzet Kiskőrösön? Ezt az érvelést inkább szó szerint idéznénk, meghagyva az okfejtést a helyi lap újságírójának: „Kiskőrös lakossága tiltakozik a fővárosi lapok közlése

ellen. A január elsején Kiskőrösön megrendezett ünnepségekkel kapcsolatos beszámolóban több Budapesten megjelenő napi- és hetilap, köztük a *Hírlap* és az *Igazság* azt állítja, hogy a kiskőrösi szlovákok is koszorút helyeztek el Petőfi szülőházán. Mi a magunk részéről megállapítjuk, hogy ez a közlés nem felel meg a valóságnak. Ellenben igaz az, hogy a Csehszlovákiából Kiskőrösre áttelepített magyarok egy csoportja helyezett el koszorút Petőfi szülőházában, s a felületes újságíró ezt a koszorút téveszthette össze a nem létező helyi szlovákok koszorújával. Kiskőrös szlovák származású lakóinak nevében egy küldöttség kereste fel szerkesztőségünket, és felkért, hogy tiltakozásukat juttassuk el a fővárosi lapokhoz. Felkérjük a szerkesztő urat – mondja a küldöttség szószólója – hogy világosítsa fel azokat a felületes pesti szerkesztő urakat, hogy Kiskőrösön kiteleplültek a szlovákok. Kiskőrösnek ma nincsenek 'szlovákjai', ennél fogva emlékkoszorút sem helyeztek el Petőfi szülőházában. [...] Továbbiakban azt magyarázzák: örülnek annak, hogy a szlovákok kiteleplültek a községből, de őket, itt maradottakat többé ne nevezzék szlovákoknak. Lehet, hogy őseik közt akadt szlovák is, de ők már nem csak nyelvükben magyarok, magyarok ők szívükben, lelkükben egyaránt. [...] Aki szlováknak érezte és vallotta magát, az önként távozott Kiskőrösről [ti. valamint a túlzó gazdasági ígérek és a kifejtett propaganda hatására], az itt élő magyarság, mint a nagy magyar költő ivadéka töretlen lelkű magyarok, és pedig olyan magyarok, kikre az egész magyarság büszke lehet!”⁴²

Január 8-án a *Világosság* című lap arról adott hírt, hogy „[...] a kiskőrösi centenáriumi ünnepségnek egyetlen szépséghibája volt, a felavatott centenáriumi emlékmű, mely művészi és esztétikai szempontból egyaránt sok kívánnivalót hagy hátra.”⁴³ Egy másik írás a *Szabad Művészet* című folyóiratban jelent meg amolyan vezércikk jelleggel, amelyben maga Mihályfi Ernő miniszter, az emlékév egyik koordinátora irányelveket fektetett le a művészek számára, akik valamilyen módon szeretnék megörökíteni a 'szabadságév' emlékét. Gondolatainak vezérfonala leginkább arra épül, hogy ezeknek az alkotásoknak méltónak kell lenniük '48 szelleméhez': „[...] a centenárium lelkét kell beleplántálniok művészi alkotásokba, s meg kell örökíteniok azt a történelmi, társadalmi és szellemi folyamatot, amelyet 1848 emléke a ma élő magyarokból kivált. [...] Arra kell vigyázni, hogy a cente-

náriummal kapcsolatban valamennyi művészi megnyilatkozás valóban művészi, nívós legyen, méltó az ünnepi forduló magasztos lényegéhez. [...] Nem szabad tehát olyan műveket a nyilvánosság elé engedni, amelyek nem felelnek meg a legteljesebb művészi igényeknek, sértik a 48-as szabadság eszméjét és emlékét.”⁴⁴ Hogy pontosan mit is értett 'sértő' művészi alkotáson, ezzel kapcsolatban a kiskőrösi ünnepséget hozta fel példának: „[...] Kiskőrösön történt például, hogy helyi kezdeményezésre, lelkes buzgalommal felállítottak egy emlékművet, amely azonban művészi szempontból egyáltalán nem megfelelő. Ezért a Történelmi Emlékbizottság úgy határozott, hogy új, végleges emlékművet állít fel Petőfi szülőhelyén, és ennek terveit a Művészeti Tanács ellenőrzése mellett egyik kiváló művészünk készíti el.”⁴⁵ Mivel Mihályfi maga leplezte le az említett kiskőrösi emlékművet, így tiltakozása nem 'másodkézből' származott, ugyanakkor nem tudunk róla, hogy az új tervek végül elkészültek-e, mindenesetre az eredeti centenáriumi emlékmű ma is áll, azon változtatások a későbbiekben biztosan nem történtek (igaz az eredeti kerítést elbontották körülről).

Az 1948-as centenáriumi emlékév kiskőrösi nyitánya mellett ugyanebben az évben március 15-ét is minél nagyobb külsőségek között szerették volna megünnepelni. Természetesen a község képviseltette magát Budapesten, a parlament előtti országos ünnepén, illetve akadtak, akik a szülőházban elhelyezett mécsesről még 'szabadságlángot' is vittek a fővárosba. Érdekes színfoltként a községi alkalmak mellett egy nem minden napi sportesemény is érintette Kiskőröst, ez volt az Országos Centenáriumi Petőfi-csillagtúra, amelynek befutója a költő szülőfalu-jában zajlott. Az MTE autó- és motorkerékpár szakosztálya által szervezett eseményen nagyjából 350 gépjárművel és sportrepülővel érkezett meg a verseny a településre, hogy bekapcsolódjanak az ünneplésbe, de akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy sikerült 'ellopniuk a show-t' a többiek elől. Az ünnepnap lefolyásáról következőkben a helyi újság tudósításából olvashatnak részleteket: „[...] a zsúfolt ünnepi program minden zökkenő nélkül, filmszerűen pergett le. A 48-as Emlékbizottság tagjai külön-külön és együttesen is minden dicséretet megérdemelnek munkájukért. Az istentisztelet végeztével benépesedett a község főtere és utcái egyaránt. Megindult a nép a vásártérre. Egyházak, Pár-

³⁹ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1948-as iratok csomója, 7/1948. sz. irat

⁴⁰ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1948-as iratok csomója

⁴¹ *Félegyházi Közlöny*, 1948. január 10. 1. o.

⁴² *Hírek*, 1948. január 21. 1. o.

⁴³ *Világosság*, 1948. január 8. 2. o.

⁴⁴ Mihályfi Ernő: Művészek a centenárium évében. In: *Szabad Művészet*, 1948/1. szám, 1. o.

⁴⁵ Uo.

tok, Egyesületek és egyéb testületek küldöttei, valamint iskolás ifjak vonultak a vásártérre, hogy részt vegyenek a díszfelvonuláson. [...] Tíz óra néhány perckor villámgyorsan jelennek meg a sportrepülők Nyirádi Szabó [ti. Imre] vezetésével és alacsony repüléssel köröznék a község felett, majd Nyirádi Szabó gépe kiválik, és koszorút dob Petőfi szobrára. Közben a Keceliek, majd a Soltvadkertiek stafétái rohannak a szabadság lángjával községünk felé, Kiskunhalasról is befut egy autó a sportegyesületek futóival, akik szintén a szabadság lángjáért jöttek hozzánk. [...] Háromnegyed 11 órakor ropogós indulók hangja szűrődik be a piacra [ti. a Szarvas előtti tér], a rendezők megszabadítják az úttestet. A keceli rezesbanda vezeti a nagyszámú felvonulókat. A zenekar után tűzoltók, rendőrök, vasutasok, a községi képviselőtestület és az egyházak képviselői következnek, majd a városok küldöttei. [...] A Petőfi és piacteret zsúfolásig megtöltő tömeget pillanatok alatt elhelyezték, és kezdetét vette az ünnepély tulajdonképpeni műsora. A zenekar eljátszotta a Himnusz, utána Vékony Benjámin rk. igazgató mondott igen szép megnyitó beszédet, mely után 50 postagalambot engedtek fel, a testületek megkoszorúzták Petőfi szobrát. [...] A koszorúzás után az evangélikus iskola szavalókórusa a Talpra magyart adta elő, Baross Gyula közművelődési felügyelő méltatta a szabadságharc emlékünnepeinek jelentőségét. Borsai Etelka elszavalta Petőfi Szabadsághoz című költeményét, és az evangélikus iskola énekkara Petőfi megzenésített verseit énekelte. Az ünnepély befejezésül dr. Benedek János járási főjegyző állt az emelvényre és a többtermelés terén legnagyobb eredményt elért gazdáknak kiosztotta a kormány által ajándékozott díszokleveleket. Végezetül Torma Gábor hangsúlyozta, hogy Petőfi Sándor, községünk szülöttje egybeolvasztotta a világszabadság gondolatát a magyar szabadsággal. A lelkes beszéd után a Tűzoltó énekkar elénekelte a Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar...-t. Háromszázötven gépjárművel több, mint 600 fővárosi és az ország különböző városából indult autós érkezett délután 1 óráig. Az autók már 11 órakor kezdtek szálingózni, s három órán keresztül folyton robogtak be a községbe a nagyszabású csillagtúra résztvevői. Délután 2 órakor a Petőfi téren atlétikai sportbemutatót rendeztek. [...] A nagyszámú vendégereg el látásáról a Szarvas étterem és a Petőfi étterem gondoskodott. Külön elismerésünket fejezzük ki Bukovics vendéglős és személyzete iránt, akik gyors és előzékeny felszolgálásukkal le-

hetővé tették, hogy vendégeink meglepedéssel távozhattak. [...] Este 8 órai kezdettel a Színházteremben a 48-as Ifjúsági Emlékbizottság műsoros estélyt rendezett, melyen szebbnél szebb műsorok követték egymást. A termet zsúfolásig megtöltő tömeg lelkebe szép emlékeket zárva, meglepedetten tért haza.⁴⁶

Végül pedig ejtsünk néhány szót a centenáriumi év záróeseményéről, amelyet Petőfi halálának 99. évfordulója alkalmából rendeztek 1948. augusztus 1-én. Ne feledjük, ez volt az a dátum, amelyet a Történelmi Emlékbizottság eredetileg szánt volna Kis-

A Centenáriumi emlékmű az ötvenes években (PSVK HGY)

kőrösnek, mint az országos jellegű ünnepség időpontja. Az Istenes József által közölt plakátszöveg szerint Jobbágy Pál főjegyző megnyitóbeszédét követően Szentendrei Sándor szavalata következett, majd Kecel község műsorát láthatták az érdeklődők. A

nagyobb szabású rendezvény ezúttal egy szabadtéri előadás volt, Hugo von Hofmans-tahl Akarki című drámáját adta elő a Luther téren a helyi társulat, akiket Szentiványi Béla fővárosi színész-rendező tanított be.⁴⁷ A dolog érdekessége nem csupán az, hogy a korábban tervezett országos ünnepség elmaradt, de leginkább az a szembetűnő, hogy az országos sajtó mellett a helyi újság sem számolt be címlapon az eseményről, augusztus 8-án mindössze egy rövid, dicsérő kritikát közöltek a színdarabról a második oldalon. A címlapon ezzel szemben helyet kapott Szakasits Árpád köztársasági elnökké való kinevezése, az első öt éves tervről szóló sikerpropaganda, illetve feketézők és fiatalok-rú bűnözők letartóztatásáról szóló cikkek.⁴⁸ Hiába, ez az időszak már nem a centenári-um, hanem a fordulat egyre gyorsuló végrehajtásának ideje volt, itt Petőfinek már csak másod- vagy még inkább harmadlagos szerep jutott.

Visszatérve a január 1-i naphoz, néhány következtetést mindenképpen érdemes levonnunk. A rendezvény országos jellege egyértelműen új színfolt volt a kiskőrösi Petőfi-kultusz történetében, ilyen méretű és mértékű ünnepségről nem is álmodhattak korábban sem a község lakossága, sem az előjáróság. Istenes József tájékoztatása alapján ebben az évben 7.000 látogató írta be a nevét a vendégeknyevékbe, ez volt az az esztendő, amelyet követően a szülőház látogatottsága fellendült.⁴⁹ Megítélése azonban pont a tartalma miatt azóta is viták tárgyát képezi, hiszen az elhangzott beszédek tartalmát olvasva egyértelműen kijelenthető, hogy a politikai él dominált, az országos sajtó is leginkább erről az oldalról számolt be, a helyi jó érzésű kultuszapolók munkája bár kiemelkedő volt, utólag elveszett a sorok között. Azonban tagadhatatlan tény, hogy a település hosszútávon hasznot húzott a rendezvényből, illetve abból, hogy az országos kultúrpolitika végre 'felfedezte' Petőfi Sándor szülőházát. Míg ugyanis az 1945 előtti világban csupán ábránd maradt egy helyi emlékmúzeum létrehozása, addig 1951-ben ünnepélyesen is múzeummá nyilvánították a költő szülőházát, 1953-ban pedig állandó kiállítást is kaphatott, s immár Petőfi Emlékmúzeumként működhetett, Istenes József vezetése alatt.⁵⁰ Véleményünk szerint ez 1948. január 1-e nélkül vagy nem ebben a formában, vagy csupán jóval körülményesebben mehetett volna végbe.

Turán István

⁴⁶ Hírek, 1948. március 21. 1. o.

⁴⁷ Istenes József: A kiskőrösi Petőfi-kultusz története, Kiskőrös, 1987, 41. o.

⁴⁸ Hírek, 1948. augusztus 8. 1-2. o.

⁴⁹ Istenes József: A kiskőrösi Petőfi-kultusz története, Kiskőrös, 1987, 41. o.

⁵⁰ 1951-ben az ünnepi beszédet Devecseri Gábor klasszika-filológus tartotta, aki az ötvenes években még számos alkalommal volt a helyi Petőfi ünnepségek szónoka.

Kiskőrösi hadifoglyok a Szovjetunióban

(Harmadik rész)

Rövidítések: ev. = evangélikus, izr. = izraelita, ref. = református, rk. = római katolikus

Csővári Pál tizedes, ev. Földműves.
Született: Kiskőrösön, 1901. július 2-án.
Apja: Csővári András napszámos, anyja: Dedák Zsuzsanna.

Fogságba esett: Vashegyalja (Vas megye), 1945. március 31.

Fogolytábor: 181. számú tábor. (Rusztavi, Grúzia)

Nyilvántartási szám: 01348502

Távozott: 1948. november 20.

Csővári Pál hivatásos főtörzsőrmester, orosz forrás szerint honvéd.

Született Kiskőrösön, 1915. július 24-én.

Anyja: Dedák Zsuzsanna, apja: Csővári Pál.
Lakott: Baja. Felesége: Mohut Erzsébet. Házasság kötése: Kiskőrös, 1943. március 6.

Szovjet fogságba esett 1945. március 3-án, Vas megyében. Orosz források szerint: Buda, 1945. február 12.

Fogolytábor: 15909. számú tábor.

Nyilvántartási szám: 0667243

Távozott: 1947. július 21.

1947. július 27-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Panaszmentes.

Csővári Sándor József honvéd, RK. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1921. március 5-én.

Apja: Csővári Sándor József földműves, anyja: Nagy Etel. Lakott: Bócsa.

Fogságba esett: Tótkeszi, 1945. április 1.

Fogolytábor: 181. számú tábor. Grúz SZSZK–Rusztavi.

Nyilvántartási szám: 01176814

Távozott: 1948. július 1.

1948. július 8-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Csvila István honvéd, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1912. október 14-én.

Apja: Csvila György napszámos, anyja: Volák Erzsébet. Felesége: Mihók Zsuzsanna.

Házasság kötése: Kiskőrös, 1937. március 18.
Lakott: Kiskőrös – Erdőtelek 42.

Fogságba esett: Pozsonybeszterce, 1945. április 15.

Fogolytábor: 473. számú tábor. Vologdai terület.

Nyilvántartási szám: 0/1382341

Távozott: 1948. október 25.

1948. október 31-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Czinkóczki István honvéd, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1922. október 22-én.

Apja: Czinkóczki István napszámos, anyja: Andriská Mária. Felesége: Martinkó Ilona.

Házasságkötése: Kiskőrös, 1955. március 23.
Lakott: Kiskőrös, Szücsi dűlő 34.

Fogságba esett: Ekecs (Csehszlovákia), 1945. március 29.

Fogolytábor: 211. számú tábor. Arhangelszki terület–Szolombalszk.

Nyilvántartási szám: 01188875

Távozott: 1945. május 7. Valószínűleg téves adat.

1948. július 21-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű, sérv, foghiány.

Csővári József Sándor, honvéd, ev.

Született: Kiskőrösön, 1919. március 26.

Apja: Csővári János földműves, anyja: Torgyik Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös, Kassai u. 37.

Fogságba esett: Tolna, 1944. november 30.

Fogolytábor: 126. számú tábor. Ukrán SZSZK–Mikolajiv.

Nyilvántartási szám: o/687796

Távozott: 1947. július 13.

Darin János őrzetű, géplakatos,

Született: Kiskőrösön 1918. március 27.

Apja: Darin János, anyja: Szenohradzki Erzsébet. Lakott: Kiskőrös, Szent István u. 26.

Fogságba esett: Torda, 1944. október 2.

Fogolytábor: 356. számú tábor. Rosztovi terület–Rotovka–Matvejev–Kurganszki körze.

Nyilvántartási szám: 01011345

Távozott: 1948. április 29.

1948. május 2-án érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból.

Deák Ferenc tiszthelyettes, Rk.

Született: Kiskőrösön, 1914. augusztus 25-én.

Apja: Deák Pál napszámos, anyja: Benkó Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Hegyes (Pest megye), 1944. december 10.

Fogolytábor: 125. számú tábor. Ukrán SZSZK–Vorosilovgrádi terület–Liszicsanszk.

Nyilvántartási szám: 01269499

Távozott: 1948. szeptember 11.

Deák Ferenc tizedes, földműves.

Született Kiskőrösön 1911. szeptember 19-án,?

Anyja: Kós Zsuzsa. Lakott: Kiskőrös.

1947. július 6-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Dedák Mihály Őrvezető,

Született: Kiskőrös, 1917. március 1.

Apja: Dedák György földműves, anyja: Sinkovics Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös, Szent László u. 11.

Dedák Pál honvéd, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1919. március 1-jén.

Apja: Dedák György földműves, anyja: Sinkovics Zsuzsanna. Felesége: Izsáki Ilona. Házasság kötése: Kiskőrös, 1939. november 30.

Fogságba esett: 1945. április 17.

Fogolytábor: 356. számú tábor. Rosztovi terület–Rotovka–Matvejev–Kurganszki körzet.

Nyilvántartási szám: 0650506

Távozott: 1947. június 19.

1947. július 10-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Deli János honvéd.

Született: Kiskőrösön, 1920. november 4-én. (Páhi, 1926. Deli József, Jung Erzsé-

Elesett katonák temetése a keleti fronton (VDA)

bet, lakik: Alsó.Cebe 33/1.)

Apja: Deli József

Fogságba esett: Budapest, 1945. január 18.

Fogolytábor: 134. számú tábor. Ukrán SZSZK-Szumi terület-Szumi.

Nyilvántartási szám: 01092526

Távozott: 1948. május 13.

Dicsa István honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1912. június 25-én.

Anyja: Lucza Mária, apja: Dicsa István napszamos. Felesége: Kuti Mária. Házasság kötése: Kiskőrös, 1934. február 27. Lakott: Kiskőrös, Délibáb u. 9.

Szovjet fogságba esett 1945. január 21-én Balatonkilitinél.

Fogolytábor: 257. számú tábor. Cseljabinszki terület–Magnyitogorszk.

Nyilvántartási szám: 0/1397094

Távozott: 1948. szeptember 22.

1948. szeptember 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Dicsa István örvetető, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1916. szeptember 23-án.

Anyja: Lengyel Ilona, apja: Dicsa István. Felesége: Valach Mária. Házasság kötése: Kiskőrös, 1939. január 19. Lakott: Kiskőrös. Síványdűlő 22.

Fogságba esett: Tát (Esztergom megye), 1944. december 24.

Fogolytábor: 181. számú tábor. Grúz SZSZK–Rusztavi.

Nyilvántartási szám: 01342611

Távozott: 1948. november 20.

1944. december 25-én esett szovjet hadifogságba.

1948. november 25-án érkezett meg Debrecenbe Szovjetunióból.

Digner József földműves, ek.

Kiskőrösön született 1907. április 8-án.

Anyja: Rohoska Mária, apja: Digner József napszamos. Felesége: Polereczki Ilona. Házasság kötése: Kiskőrös, 1938. június 28.

Fogságba esett: Ungvár, 1945. április 8.

Fogolytábor: 328. számú tábor. Azerbajdzsáni SZSZK–Szumgaiti.

Nyilvántartási szám: 0758840

Távozott: 1947. augusztus 3.

1947. augusztus 8-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegsége: Gyomor panasz.

Dolányi Sándor szakaszvezető, rk.

Született: Tura, 1911. november 24.

Apja: Dolányi Márkus, anyja: Jenei Veronika. Felesége: Horváth Erzsébet varrónő. Házasságkötés: Kiskőrös, 1937. szeptember 4. Lakott: Kiskőrös, Kossuth u. 9.

Duchai János honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön 1912. július 10-én.

Anyja: Huszár Ilona, apja: Duchai János földműves. Lakik: Kiskőrös, Alsó-Cebe 22. Felesége: Boldoczki Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1940. január 4. Lakik:

Fogságba esett: Zala megye, 1945. április 7.

Fogolytábor: 148/12. számú tábor. Krasz-

nodari vidék-Gulkeviczi járás-Novoivanovka.

Nyilvántartási szám: 0678959

Távozott: 1947. június 13.

1948. július 7-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Dulai György földműves, ev.

Született: Kiskőrös, 1922. november 17-én.

Apja: Dulai János napszamos, anyja: Haskó Anna. Felesége: Benyik Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. március 16. Lakott: Kiskőrös, Arany János u. 20.

Fogságba esett: Sárkeresztúr (Fejér megye), 1944. december 9.

Fogolytábor: 1250. sz. önálló munkaszázlój, Grúz SZSZK–Gagra

Nyilvántartási szám: o/61512

Távozott: 1947. szeptember 9.

Dulai István tizedes, földműves, ev.

Született Kiskőrös, 1919. december 12-én.

Anyja: Pecnyik Zsuzsanna, Dulai István. Felesége: Podobni Zsuzsanna. Házasság kötése: Kiskőrös, 1944. március 23. Lakott: Kiskőrös – Erdőtelek. Agárhalom 55.

Fogságba esett: Maglód, 1944. december 1.

Fogolytábor: 299. számú tábor. (Szimferopol, Ukrajna)

Nyilvántartási szám: 0/806757

Távozott: 1947. szeptember 17.

1947. szeptember 25-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Dulai István tizedes, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1909. október 15-én.

Anyja: Oroszi Erzsébet, apja: Dulai János földműves. Felesége: Bánszki Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1929. szeptember 19. Lakott: Kiskőrös, Agárhalom 4.

Fogolytábor: 36. számú tábor,

Nyilvántartási szám: 24-13-1047

1948. június 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány

Dulai János őrmester, ev. Kereskedő.

Született: Kiskőrösön, 1921. május 23-án.

Apja: Dulai Pál napszamos, anyja: Ondriska Anna. Lakott: Kiskőrös.

A Magyar Bronz Vitézségi Érmét: az ellenség előtt tanúsított vitéz és önfeláldozó magatartásáért. megkapta 1944-ben.

Fogságba esett: Zala megye, 1945. április 7.

Fogolytábor: 147. számú tábor. (Sztavropoli vidék–Georgijevszk)

Nyilvántartási szám: 01144247

Távozott: 1948. május 6.

1948. május 8-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű.

Dulai Pál honvéd, ev.

Született: Kiskőrösön, 1921. július 31-én.

Apja: Dulai János földműves, anyja: Opauszki Zsuzsanna.

Fogságba esett: Szentgotthárd, 1945. március 27.

Fogolytábor: 299. számú tábor. Ukrán SZSZK–Szimferopol.

Nyilvántartási szám: 0/170510

Távozott: 1945. október 10.

Dulai Pál honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön 1922. december 12-én.

Anyja: Andriska Anna, apja: Dulai Pál napszamos. Felesége: Török Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1948. november 18. Lakott: Kiskőrös,

Fogságba esett: Csehszlovákia, Beszterce, 1944. március 25.

Fogolytábor: 148/4. számú tábor. Krasznodari vidék–Tuapsze.

Nyilvántartási szám: 0681624

Távozott: 1947. június 7.

1947. június 24-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Gyuricza János még itthon, Dúl László műtermében (PSVK HGy)

Dunai György civil, gyári munkás,

Született Kiskőrös, 1922. november 17-én.

Anyja: Haskó Anna. Lakott: Kiskőrös, Arany János u. 20.

1947. szeptember 18-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: látás csökkenés.

Erdei András munkaszolgálatos (orosz forrás szerint honvéd).

Született Batiz, 1904. március 25-én, pincér.

Anyja: Popovics Júlia, apja: Erdei János. Lakott: Kiskőrös.

Fogolytábor: 134. számú tábor, Ukrán SZSZK-Szumi terület-Szumi.

1947. december 2-án érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: vitamin hiány, Gyomor panasz.

Fábián Lajos honvéd, ref.

Született: Békés, 1906. augusztus 22-én.

Apja: Fábián Lajos napszámos, anyja: Vincze Julianna.

1948. júliusában tért vissza a Szovjetunióból Debrecenbe.

Farkas Pál

1948. október 22-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból a 46. hadifogolyvonattal.

Fazekas Ferenc honvéd, cipész,

Született: Nagykőrös, 1922. március 1.

Anyja: Herczeg Júlia. Lakott: Kiskőrös.

1948. május 19-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból a 32. hadifogolyvonattal.

Fazekas Mihály honvéd, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1896. július 6-án.

Apja: Fazekas Mihály földműves, anyja: Lomjanszki Anna. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Szentgotthárd, 1945. március 31.

Fogolytábor: 100. számú tábor. Ukrán SZSZK-Zaporozsjei területe-Zaporozsje.

Nyilvántartási szám: 01320708

Távozott: 1948. október 22.

1948. október 26-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: malária, foghiány, gyomorpanasz, látágyengeség.

Fazekas Pál őrzetű, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1921. március 30-án.

Apja: Fazekas István napszámos, anyja: Varga Mária. Felesége: Pszota Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1951. február 22. Lakott: Alsó-Tabdi 39.

Fogságba esett: Magyarország, 1944. november 22.

Fogolytábor: 144. számú tábor. Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Sztahanov.

Nyilvántartási szám: 01389083

Távozott: 1948. október 18.

1948. október 21-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból.

Fenyő János munkaszolgálatos.

1947. júniusában érkezett meg Debrecenbe a foksányi gyűjtőtáborból.

Feucht Péter honvéd, földműves, ev.

Született: Harta, 1920. március 10.

Apja: Feucht Péter földműves, anyja: Fröhlich Mária. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Harta.

Fogolytábor: 1208. számú tábor, Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Zorinszk

1949. október 17-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Firkó János őrzetű, rendőr, ev.

Született Kiskőrösön 1919. január 14-én.

Anyja: Prepszent Mária, apja: Firkó Pál földműves. Lakott: Kiskőrös, Nagyatádi u. 22.

Fogságba esett: Bugac, 1944. október 30-án.

Fogolytábor: 199. számú tábor, Novosibirszki terület-Kocsenyovoi járás-Mirnij.

Nyilvántartási szám: 0762273

Távozott: 1947. június 27.

1947. június 30-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Fischer László munkaszolgálatos, mérnök, izr.

Született Kiskőrösön, 1912. március 10-én.

Anyja: Nemes Irén, apja Fischer József kereskedő. Lakott: Budapest, Bárczy u. 11.

1947. december 4-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Fleischer Márton munkaszolgálatos, asztalos, izr.

Született Kiskőrösön, 1916. január 16-án.

Anyja: Weisz Adél, anyja: Fleischer Vilmos mészáros. Lakik: Kiskőrös.

1948. június 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból a 12. hadifogolyvonattal.

Gyuricza Sándor szakaszvezető (VDA)

Fleischer Miklós munkaszolgálatos, mészáros, izr. 1948-ban a nevét Farkasra változtatta.

Született Kiskőrösön, 1902. december 27-én.

Anyja: Weisz Adél, apja: Fleischer Vilmos mészáros. Lakott: Kiskőrös, Ady Endre u. 6.

Felesége: Hetényi Margit. Házasságkötés: Kiskőrös, 1940. március 7.

1948. június 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból a 12. hadifogolyvonattal.

Flórián András őrzetű, ev. Földműves.

Született: Kiskőrösön, 1917. július 22-én.

Apja: Flórián András napszámos, anyja: Torgyik Zsuzsanna. Lakott: Bócsa – tanya.

Fogságba esett: 1944. november 29.

Fogolytábor: 232. számú tábor. Ukrán SZSZK-Drogobicsi (Lvovi) terület-Sztrij.

Nyilvántartási szám: 0-601162

Távozott: 1947. május 29.

1947. június 4-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Flórián János honvéd, földműves.

Született: Kiskőrösön. 1921. február 11-én.

Apja: Flórián András vasúti munkás, anyja: Torgyik Zsuzsanna. Lakott: Kisbócsa.

Fogságba esett: Lucski, 1944. július 27.

Fogolytábor: 245. számú tábor. Szverdlovszki terület-Krasznouralszk.

Nyilvántartási szám: 0683348

Távozott: 1947. július 2.

1947. július 7-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Fontányi Ferenc Géza civil, nyomdász. Rk. Kecskeméten született 1922. január 27-én.

Anyja: Kugler Ilona, apja: Fontányi Ferenc fűszer- és vegyeskereskedő. Lakott: Kiskőrös.

1947. július 16-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Fogságba esett: Budapest, 1945. március 6.

Fogolytábor: 217/6. számú tábor. Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyeck) terület.

Nyilvántartási szám: 0671369

Távozott: 1947. július 7.

1947. július 16-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Földinszki György szakaszvezető, ev.

Született: Kiskőrösön, 1916. április 5-én.

Apja: Földinszki János földműves, anyja: Volák Mária.

Fogságba esett: Soroksár, 1945. február 22.

Fogolytábor: 186. számú tábor.

Nyilvántartási szám: 0/735930

Távozott: 1947. július 3.

Franek Ferenc 53 éves, fakereskedő.

1946. augusztus 31-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Egészséges.

Fülöp József honvéd,

Született: Budapest, 1919.

Lakik: Kiskőrös.

Fülöp Pál zászlós (Orosz forrás szerint alhadnagy), mérnök hallgató.

Született Jablanc (Nyitra megye), 1920. június 24-én.

Anyja: Bernáth Mária, apja: Fülöp János. Lakott: Kiskőrös, Rákóczi u. 85.

Fogságba esett: Kisbodak, 1945. március 31.

Fogolytábor: 525. számú tábor. (Kemerovói terület-Prokopjevsk)

Nyilvántartási szám: 9870087

Távozott: 1947. október 4. Betegsége: Reuma

Gál Sándor

Született 1901-ben.?

Anyja: Berta Judit.

1950. november 28-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: Gyomorfekély, látás gyengeség.

Gáspár János honvéd, földműves.

Született: Kiskőrösön, 1909. szeptember 15-én.

Apja: Gáspár János vonatfékező, anyja: Polereczki Erzsébet. Lakott: Kiskőrös, Agárhalom. 77.

Felesége: Kollár Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1934. november 13.

Fogságba esett: 1944. december 1-jén.

Fogolytábor: 232/1. számú tábor. Ukrán SZSZK-Drogobicsi (Lvovi) terület –Sztrij.

Nyilvántartási szám: 0.601961

Távozott: 1947. január 24.

1947. június 4-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány.

Gellért Imre Lajos honvéd, ev. Fodrászmester.

Született: Kiskőrösön, 1917. augusztus 6-án. Apja: Gellért Imre borbély, anyja: Posvai Eszter. Lakik: Kiskőrös, Rákóczi u. 8. Felesége: Bodrogi Ilona tisztviselő. Házasság kötése: Kiskőrös, 1941. október 7. Lakott: Kiskőrös, Rákóczi u. 8.

Fogsága esett: Felsőszölnök (Vas megye), 1945. március 31.

Fogolytábor: 62/16. számú tábor. Ukrán SZSZK-Kijev-Szirec negyed.

Nyilvántartási szám: 0846075

Távozott: 1947. szeptember 19.

Glósz Géza hadnagy, ev.

Született: Hajdúdorog, 1900. augusztus 29.

Apja: Glósz Géza Károly András takarékpénztári könyvelő, anyja: Farkas Mária Zsuzsanna Berta Irma. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Ausztria, Karlschdorf, 1945. május 9.

Fogolytábor: 356. számú tábor, Rosztovi terület-Rotovka-Matvejev-Kurganszki körzet.

Nyilvántartási szám: o.481877

Távozott: 1946. szeptember 8.

1946. szeptember 8-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: derékfájdalmak, vese panaszok

Gohér Ferenc civil, ev.

Született: Kiskőrösön, 1910. június 15-én.

Apja: Gohér Mihály, anyja: Ambrus Zsuzsanna.

Fogságba esett: Magyarország, 1947. augusztus 13.

Fogolytábor: a SZU Belügyminisztériuma 7. számú különleges tábora. Irkutszki terület-Tajset.

Nyilvántartási szám: 03-1875308

Távozott: 1955. november 20.

Goldberger Dezső munkaszolgálatos, kereskedő, izr.

Született Kiskőrösön 1917. március 26-án.

Anyja: Jungreis Róza, apja: Goldberger Ábrahám kereskedő. Lakik: Szakálköhegy.

1947. július 6-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Gombár István honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrös, 1912. augusztus 17-én.

Anyja: Izsáki Zsuzsanna, apja: Gombár István. Felesége: Maska Mária. Házasság kötése: Kiskőrös, 1937. január 14. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Szlovákia, 1944. november 22.

Fogolytábor: 146. számú tábor. Grúz SZSZK-Szuhumi.

Nyilvántartási szám: 0811930

Távozott: 1947. szeptember 12.

1947. szeptember 18-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegsége: malária.

Gombár János szakaszvezető,

Született: Kiskőrös, 1914. november 23.

Apja: Gombár János földműves, anyja: Földinszki Ilona. Lakott: Kiskőrös, Soós u. 3.

Gombár József honvéd, ev.

Született: Kiskőrös, 1914. február 20.

Apja: Gombár János cementáru gyáros, anyja: Rimár Mária. Lakott: Kiskőrös, Sárkány József u. 8.

Gógh Géza őrzető, szabó.

Született Guta (Komárom megye), 1912. augusztus 30-án.

Anyja: Halász Erzsébet, apja: Gógh Kálmán. lakott: Kiskőrös, Árpád u. 9.

Fogságba esett: Lengyelország, 1944. szeptember 18.

Fogolytábor: 110. számú tábor.

Anyja: Gömbös Gabriella, apja: Gömbös Ernő. 2. Felesége: Földvári Lídia postameszteri kezelő. Házasság kötése: Kiskőrös, 1948. március 1. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Ausztria, 1945. május 14.

Fogolytábor: 251. számú tábor, Rosztovi terület-Rosztov.

Nyilvántartási szám: o/655275

Távozott: 1947. június 19.

1947. július 10-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

52071

Orvosi vizsgálati lap hazatérők részére.

Név: *Gombár István* Kor: *34*

Foglalkozás: *szabó* illetőségi hely: *Kiskőrös*

Vizsgálat napja: *1947 JÚL.*

Lelet: *fogma*

Egészségügyi vizsgálaton átment, egészséges. Utazhat.

Intézkedés:

Fertőző betegségekre nem gyanús. Tetűmen tes.

1947 JÚL. 194

Tízévtől Kérv és Leckló r t. Debrecen

VIZSGÁLT ORVOS

Orvosi vizsgálati lap hazatérők részére (VDA)

1948. június 26-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány, gyomorpanasz.

Gombár Pál honvéd, ev.

Született: Kiskőrösön, 1920. január 25-én.

Apja: Gombár Pál földműves, anyja: Bartók Anna.

Fogságba esett: Buda, 1945. február 8.

Fogolytábor: 213/54. számú tábor. Leningrádi terület.

Nyilvántartási szám: 01067224

Távozott: 1948. május 1.

Gombár Sándor

Született: Kiskőrösön, 1907.

Apja: Gombár

Fogságba esett: Magyarország, 1944. december 16.

Fogolytábor: SZU Belügyminisztériuma 7. számú különleges tábora. Irkutszki terület-Tajset.

Nyilvántartási szám: na-169193

Távozott: 1953. november 20.

Gömbös László Richárd tartalékos hadapród őrmester, állampénztári tiszt,

Született Szombathelyen 1917. február 28-án.

Grácia Ferenc honvéd, rk.

Született Kiskőrösön, 1898. október 22-én.

Anyja: Decsi Mária, apja: Grácia Sándor földműves. Lakott: Kiskőrös, Honvéd u. 18.

Fogságba esett: Orfalu, 1945. március 31.

Fogolytábor: 100. számú tábor, Ukrán SZSZK-Zaporozsjei terület-Zaporozsje.

Nyilvántartási szám: o/1331760

Távozott: 1848. december 10.

1948. december 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból az 58. hadifogoly vonattal. Betegség: hasfali sérv, fogszerű foghiány.

Gubacsi Mihály őrmester (szovjet forrás szerint őrzető), földműves, ref.

Született Kiskőrösön, 1921. október 3-án.

Anyja: Szabó Anna, apja: Gubacsi Mihály építész vállalkozó. Lakott: Feketealom 41.

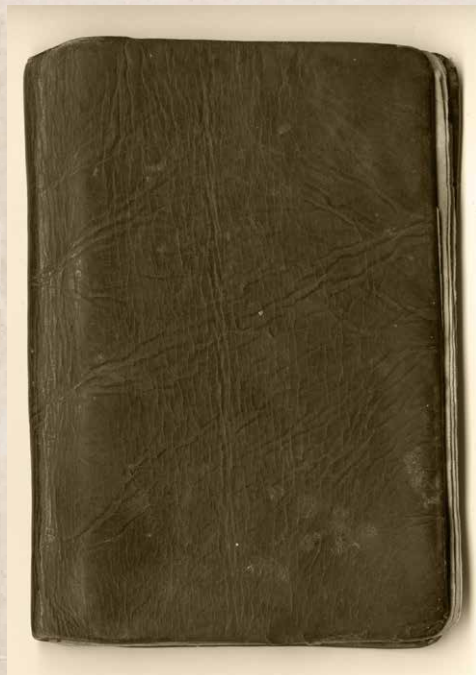
Felesége: Lantos Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1947. február 20.

1946. szeptember 12-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: szívidegesség.

Győri Dezső honvéd, órás.

Született Szilágyi, 1912. június 5-én.

Apja: Győri György, anyja: Tóth Mária. Lakott: Kiskőrös, Pozsonyi u. 2.
Szovjet fogságba esett 1944. június 4-én Prizseg-nél.
Fogolytábor: 62/9. számú tábor. (Kijev, Ukrajna)
Nyilvántartási szám: 01297990
Távozott: 1948. szeptember 7.
1948. szeptember 10-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Gyuricza János fogolytábort megjárt naplója (Opauszki Mária gyűjteménye)

Gyimesi János honvéd (más forrásban tizedes), földműves, ev.
Született: Kiskőrösön, 1919. január 18-án.
Apja: Gyemjan (1943-ban magyarosított Gyimesire) János napszámos, anyja: Kiss Ilona. Felesége: Oltusz Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. február 24. Lakott: Kiskőrös, Csokonai u. 16.
Fogságba esett: Kisladna, 1945. március 21.
Fogolytábor: 223. számú tábor. (Hanlari, Azerbajdzsán)
Nyilvántartási szám: 0768782
Távozott: 1947. augusztus 13.
A Foksányi átmeneti táborból érkezett Debrecenbe 1947. augusztus 16-án.

Gyuricza János őrmester (orosz forrás szerint szakaszvezető), ev.
Született: Kiskőrösön, 1918. január 11-én.
Apja: Gyuricza János napszámos, anyja: Kirtján Zsuzsanna.
Fogságba esett: Osztrogozsszk, 1943. január 17.
Fogolytábor: 64. számú tábor. (Tambovi terület-Morsanszk-Kasma), más forrás szerint 194. számú tábor.
Távozott: 1945. május 12.

Gyuricza János szakaszvezető, ev. Földműves.
Született: Kiskőrösön, 1916. január 31-én.
Apja: Gyuricza Mihály napszámos, anyja:

Rohoska Mária. Felesége: Kromholcz Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. március 22.
Lakott: Kiskőrös, Bocskai u. 2.
Fogságba esett: Maglód, 1944. november 19. Magyar forrás szerint Gömör megyében esett fogságba.
Fogolytábor: 144. számú tábor. Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Sztahanov.
Nyilvántartási szám: 01410541
Távozott: 1948. szeptember 29.
1948. október 1-jén érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Gyuricza Sándor szakaszvezető, MÁV hivatalnok, evangélikus
Született Kiskőrösön 1919. november 12-én.
Anyja: Gyuricza Erzsébet, apja: Gyuricza István földműves. Felesége: Opauszki Zsuzsanna. Házasságkötés: 1950. november 18.
Lakott: Kiskőrös, Nagyatádi u. 25.
Fogságba esett: Gyöngyös 1944. november 16.
Fogolytábor: 125. számú tábor, Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Liszicsanszk.
Nyilvántartási szám: 0888613
Távozott: 1947. július 5.
1947. július 6-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Gyurian Sándor 28 éves.
Anyja: Gyurian Erzsébet.
1947. július 5-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű.

Gyurján István honvéd, ev. Földműves.
Született: Kiskőrösön, 1907. augusztus 10-én.
Apja: Gyurján János napszámos, Anyja: Turák Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös.
Fogságba esett: Paks, 1944. december 1.
Fogolytábor: 126. számú tábor. Ukrán SZSZK-Mikolajiv.
Nyilvántartási szám: 01244245
Távozott: 1945. július 12.
1948. július 1-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: szívpanasz.

Gyurik Sándor István őrzető, földműves.
Született Kiskőrösön 1919. február 17-én.
Anyja: Szabó Mária, apja: Gyurik Pál földműves. Lakott: Csengőd.
Fogságba esett: Abasár, 1944. november 20.
Fogolytábor: 144. számú tábor, 13. számú tábori egység. Ukrán SZSZK-Luhanszki járás
Nyilvántartási szám: 01482274
1947. június 26-án érkezett meg a Szovjetunióból.

Hajnal Mihály honvéd, kőműves, ev.
Született Kiskőrösön, 1915. október 20-án.
Anyja: Litauszki Erzsébet, apja: Hajnal Mihály. Felesége: Pohankovics Ilona. Házasságkötés: 1941. március 13. Lakott: Kiskőrös, Vattay u. 82.
Fogságba esett: Ungvár, 1944. október 27.
Fogolytábor: 144. számú tábor, 1. számú tábori egység. Ukrán SZSZK-Luhanszki járás-Teplogorszk.
Nyilvántartási szám: 0805069
Távozott: 1947. október 25.

1947. október 30-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegsége: reuma, máliária, fogszerű.

Hangódi Sándor honvéd,
Született: Ada, 1922.
Lakott: Kiskőrös, Thököly u. 4.

Haskó István honvéd, ev.
Született: Kiskőrösön, 1919. július 2-án.
Apja: Haskó István földműves, anyja: Lucza Ilona. Lakott: Kiskőrös.
Fogságba esett: Szekszárd, 1944. november 30.
Fogolytábor: 126. számú tábor. Ukrán SZSZK-Mikolajiv.
Nyilvántartási szám: 0/687785
Távozott: 1947. július 13.

Haskó Jánosné
Született: Kiskőrösön, 1902.
Fogságba esett: 1945. július 13.
Fogolytábor: Belügyminisztérium Ásványi tábora.
Nyilvántartási szám: no-170188
Távozott: 1953. november 25.

Haskó Sándor honvéd, ev. Földműves.
Született: Kiskőrösön, 1922. január 7-én.
Apja: Haskó János, anyja: Gyalog Judit. Felesége: Ládi Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1942. április 16.
Fogságba esett: Zsolna, 1945. május 5.
Fogolytábor: 503/2. számú tábor. Kemerovói terület-Teplicsnij.
Nyilvántartási szám: 0310775
Távozott: 1947. augusztus 18.
1947. szeptember 22-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: Alsár vizértágulat.

Hazafi György honvéd, földműves,
Született: Kiskőrösön, 1921. május 23-án.
Apja: Hrutka István napszámos (1937-ben magyarosított Hazafira), anyja: Dulai Erzsébet. Opauszki Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1950. november 16. Lakott: Kiskőrös, Lehel u. 22.
Fogságba esett: Ungvár, 1944. november 23.
Fogolytábor: 242/10. számú tábor, Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyeck) terület.
Nyilvántartási szám: 0650553
Távozott: 1947. július 12.
1947. július 17-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: gyomorhurut.

Hazafi István honvéd, ev. Hentes és mésszáros.
Született: Kiskőrösön, 1908. augusztus 24-én.
Apja: Hrutka (1937-ben magyarosított Hazafira) István napszámos, anyja: Dulai Erzsébet. Lakott: Kiskőrös. Gróf Teleki u. 65.
Fogságba esett: Gyomaendrőd, 1944. december 1. Más forrás szerint: Dunaszekcső.
Fogolytábor: 338. számú tábor, Szaratovi terület-Atamanovka.
Nyilvántartási szám: 0/652749
Távozott: 1947. július 4.
1947. július 17-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: gyomorhurut
Hegedűs Pál szakaszvezető, ev. HÉV-kalauz.

Született: Kiskőrösön, 1919. november 13-án.
Apja: Hegedűs Pál földműves, anyja: Frola Erzsébet. Felesége: Lengvári Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1950. november 30. Lakott: Kiskőrös, Alsó-Cebe 4.

Fogságba esett: Mór, 1945. január 13.

Fogolytábor: 469-6. számú tábor. Gorkiji terület-Dzserzsinszkij (Kalinyini) járás.

Nyilvántartási szám: 01310912

Távozott: 1948. szeptember 13.

1948. szeptember 16-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Panaszmentes.

Helebrandt János kitelepített, ev. Kovácsmester.

Született: Kiskőrösön, 1900. december 25-én.
Apja: Helebrandt Lajos kovács, anyja: Szerfin Erzsébet. Lakott: Csengőd, Alsótabdi 6.

Fogságba esett: 1945. január 1.

Fogolytábor: 1214. számú zászlóalj, 7. század, vorosilovgrádi terület.
Nyilvántartási szám: 097610.

1948. július 24-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű, foghiány, visszértágulat.

Heltai György Sándor honvéd, színész, rk.
Született: Kiskőrösön, 1921. március 25-én.
Apja: Heltai Aladár színész, anyja: Bognár Irma színésznő. Lakott: Budapest, Rákóczi u. 71.

Fogságba esett: Veszprém, 1945. április 1.

Fogolytábor: 368. számú tábor. Szaratori terület-Kombajnovszk.

Távozott: 1948. november 7.

Holczimmer Pál főtörzsőrmester, ref.

Született: Kiskőrösön. 1921. január 25-én.

Apja: Holczimmer Péter feles. bérlő, anyja: Klam Katalin.

Fogságba esett: Pest megye, 1944. november 11.

Fogolytábor: 5131. számú tábor. Szaratori terület-Atkarszk.

Távozott: 1945. január 20.

Hordós László honvéd, rk.

Született Lajosmizse, 1906. október 17.

Anyja: Benke Rozália, apja: Hordós László földműves. Lakott: Kiskőrös, Vattay u. 1

Fogságba esett: 1944. július 27.

Fogolytábor: 245. számú tábor, Szverdlovski terület-Krasznouralszk.

Nyilvántartási szám: 0631174

Távozott: 1947. július 2.

1947. július 5-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Egészséges, foghiányban szenved.

Horn Béla hadnagy, tisztviselő.

Született Győr, 1908. augusztus 31-én.

Anyja: Németh Teréz, apja: Horn Nándor. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Budapest, 1945. február 12.

Fogolytábor: 270/95. számú tábor. Novgorodi terület.

Nyilvántartási szám: 0771772

1947. július 22-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Horváth Ferenc honvéd

Született: Hídvégardó (Zemplén megye), 1912.

Lakott: Kiskőrös, Safáry József u. 10.

1947. június végén érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Horváth István lakatos,

Született: Kiskunhalas, 1896. május 30.

Apja: Horváth Ferenc, anyja: Ambrózy Iolona. Felesége: Kelemen Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1931. július 11.

Lakott: Kiskőrös,

1947. januárjában üzenetet küldött haza a moszkvai rádión keresztül.

Dr. Horváth József hadnagy, állatorvos, később járási főállatorvos.

Született: Budapest VIII. 1912. július 20.

Anyja: Vezele Anna, apja: Horváth Károly.

Felesége: Benkó Aranka. Házasságkötés: Budapest, 1939. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Bechiné (Csehszlovákia), 1945. május 10.

Fogolytábor: 251/1. számú tábor. Rosztovi terület.

Nyilvántartási szám: o/655304

1947. július 28-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: középfülgyulladás.

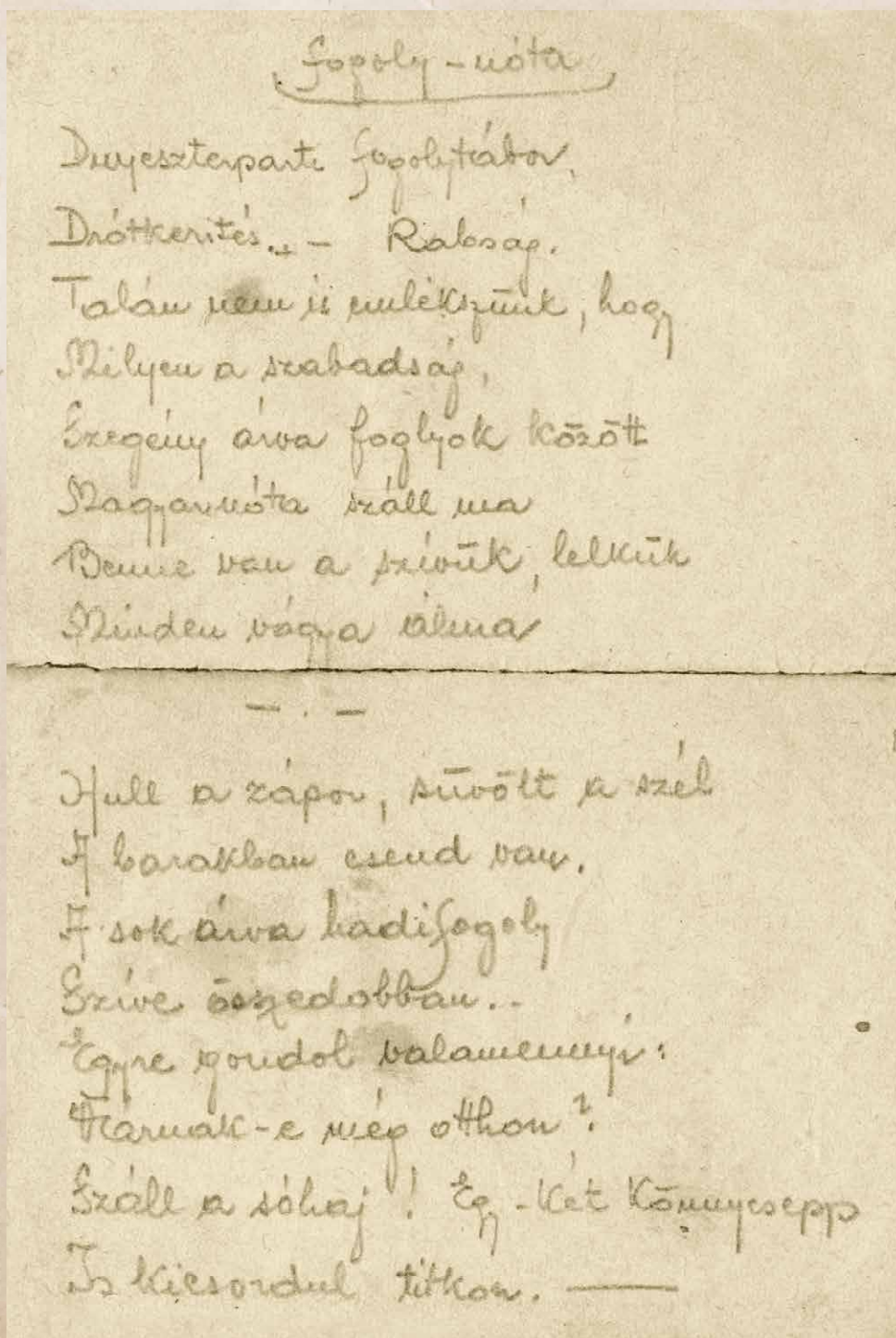
Hrutka Pál honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrös, 1923. május 28.

Apja: Hrutka János, anyja: Varga Anna. Felesége: Markó Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1947. december 20.

Lakott: Kiskőrös, Uzsoki u. 9.

Bella Tibor Zoltán

Fogoly nóta Gyuricza János naplójából (Opaszki Mária gyűjteménye)

Kiskőrösön hadifogságba esett magyar katonák

1944. november 1-jére véget értek a harcok Kiskőrösön. A szovjet hadsereg elfoglalta a várost és a környékét. A hadművelet során többen fogságba estek a Kiskőröst védő katonák közül. Olyanok is akadtak, akik a szomszéd településen laktak és a visszavonuló magyar csapatokkal tartva itt estek fogságba. Az ő neveik az alábbi adattárban olvashatók:

Kocsis Adolf honvéd született: Kányavár, 1910. Apja: Kocsis Adolf. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 4. Fogolytábor: 1773. sz. különleges kórház.

Esz? József honvéd született: Acsa (Somogy megye) 1919. Apja: Esz? János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Tamás Sándor tizedes született: Bogyiszló (Tolna megye), 1914. Apja: Tamás István, anyja: Rózsa Erzsébet. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 362. számú tábor. 1948. augusztusában tért haza. Bogyiszlón lakott.

Cserna István tizedes született: Papfa (Tolna megye), 1900. Apja: Cserna István, anyja: Nagy Erzsébet. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. december 18. Fogolytábor: 280/20. számú tábor. 1947 júliusában tért haza a Szovjetunióból. Dégen lakott.

Erdei (vagy Erdélyi) László tizedes született: Csíkménaság, 1921. Apja: Erdei (vagy Erdélyi) Dénes. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 163. számú tábor.

Magyar és német hadifoglyok menete (Internet)

Bódi? Tibor született: Kisköre (Heves megye). Apja: Bódi? János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 1097. számú tábor. 1947 augusztusában tért haza.

Lakatos Elek honvéd született: Aranyosmegyes, 1911. Apja: Lakatos Mihály. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 7. Fogolytábor: 3604. számú különleges kórház.

Schneider József született: Némethbóly (Baranya megye), 1909. Anyja: Schteur Elisabeth. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. december 29. Fogolytábor: 1214. számú önálló

munkaszázlój. 1947 októberében tért haza.

Rózahegyi József alhadnagy (magyar forrás szerint zászlós) született: Székesfehérvár, 1916. Apja: Rózahegyi József, anyja: Dénes Róza. Lakott: Lepsény. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 437. számú tábor. 1947. július 21-én tért haza.

Tóth János honvéd született: Balatonkecskút (Somogy megye), 1914. Apja: Tóth János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 108. számú tábor.

Visnyei Imre honvéd született: Attala (Tolna megye), 1908. Apja: Visnyei János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. október 30. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Joó Lajos honvéd született: Szenyér (Somogy megye), 1917. Apja: Joó György. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 149/9. számú tábor. 1947 június végén tért haza.

Kubat? János őrzetű született: Pécsvárad, 1914. Apja: Kubat? Mihály. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1.

Román Péter honvéd született: Magyarberéte, 1903. Apja: Román Péter. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 8. Fogolytábor: 145. számú tábor.

Orosz András honvéd született: Gyergyóditró, 1908. Apja: Orosz István. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 7. Fogolytábor: 307. számú tábor.

Szollár József honvéd született: Somogy-szentmiklós, 1922. Apja: Szollár Mihály.

Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Bakonyi Antal őrmester született: Cserénfa (Somogy megye), 1914. Apja: Bakonyi Lajos, anyja: Bakonyi Júlia. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 217. számú tábor. 1947. július 16-án ért haza. Lakott: Kaposvár.

Gyenes Lajos honvéd született: Sárbogárd (Tolna megye), 1921. Apja: Gyenes Lajos. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 280/18. számú tábor. 1948

október végén tért haza a hadifogságból.

Herceg József szakaszvezető született: Hajmás (Somogy megye), 1915. Apja: Herceg József. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor. 1947. áprilisában tért haza.

Sári János honvéd született: Hegyes (Zala megye), 1918. Apja: Sári Gábor. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 469. számú tábor. 1947. szeptemberében tért haza.

Földesi János honvéd született: Kecel, 1913. Apja: Földesi István. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Nagy János honvéd született: Soltvadkert, 1914. Apja: Nagy János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Smél János született: Soltvadkert, 1912. Apja: Smél János. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 1214. számú önálló munkaszázlój. 1947 októberében tért haza.

Knauer? János honvéd született: Pusztakovácsi (Somogy megye), 1916. Apja: Knauer? Péter. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 5. Fogolytábor: 110. számú tábor. Meghalt: 1945. március 17-én hadifogságban.

Varga László honvéd született: Vése (Somogy megye), 1919. Apja: Varga György. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 58. számú tábor.

Gász János honvéd született: Háromfa (Somogy megye), 1922. Apja: Gász János. Lakott: Háromfa. Alakulat: 1. ZLJ. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. november 1. Fogolytábor: 242. HDE. TÁB., GORLOVKA, 280. HDE. TÁB., DONYEC-MEDENC. Meghalt: 1945. november 8. Temetés: 242/42. HDE. Táb. temetője, GORLOVKA 9. parcella.

Kuti Ferenc honvéd született: Felsőboldogfalva, (Udvarhely vármegye, Hargita), 1921. Apja: Kuti Ferenc. Lakott: Felsőboldogfalva. Alakulat: 34. HV.ZLJ. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. október. Fogolytábor: 299/4. HDE. TÁB., ZALATOJE POLJE. Meghalt: 1945. március 4. Temetés: 299/4. HDE. TÁB. temetője, ZALATOJE POLJE.

Orbán Géza honvéd született: Telekfalva (Udvarhely vármegye, Hargita), 1921. Apja: Irbán Imre. Lakott: Sándorháza. Alakulat: 9. GY.HO. (9. GY.E.), 34. (HV.)ZLJ., 3. SZD. VAGY 9. GY.HO., 3. GY.E., IV. ZLJ., 3. SZD. Fogságba esett: Kiskőrös, 1944. október. Fogolytábor: 299. HDE. TÁB., SZIMFERO-POL. Meghalt: 1945. február 23. Temetés: városi temető, FEODOSZIJA.

Bella Tibor Zoltán

Elkészült a Kiskőrös története című dokumentumfilm – szeptemberben lesz a bemutató

Látványos szabadtéri vetítés formájában mutatják be a Kiskőrös történetéről szóló dokumentumfilmet 2021. szeptember 3-án 20 órakor, a háromnapos szüreti rendezvény nyitónapján. A filmbemutató megtekintése ingyenes lesz, azonban az érdeklődőknek helyjegyet kell igényelnie a Petőfi Sándor Művelődési Központban vagy a János Vitéz Látogatóközpontban.

A különleges dokumentumfilmet eredetileg a 2018 májusában megjelent Kiskőrös története című könyv mellékletének szánták, azonban nem várt nehézségek miatt végül csak most készülhetett el. A készítők átdolgozták a korábban megjelent könyv anyagát és nagyrészt ebből készítették el a filmet. A város történetét elmesélő narrátor mellett, rövid videó interjúk is szerepelnek a filmben, kutatókkal, régészekkel és a város egy-egy társadalmi szegmensének emblematisz személyével is.

- A könyv szerkesztésével párhuzamosan jött az ötlet, hogy készítsünk egy filmet is, hiszen a kiskőrösi lakosoktól nem csak képeket, hanem videó anyagokat is kaptunk. Mindehhez itt-ott találtunk régi archív anyagokat, videokazettákat. A könyv 360 oldalnyi nyers szöveget tartalmaz, melyből egy rövidebb összefoglalót kellett készíteni. Ebben Turán István helytörténész volt a se-

gítségemre. Kezdetben egy 45 perces videóban gondolkodtunk, de ahhoz, hogy minden lényegi információt tartalmazzon végül 90 percben sikerült összerakni. Így tartalmilag főleg mindent, akárcsak a könyv, a film is érthető és logikus. Örömmel mondhatom, hogy nagyon sok újdonság van benne, amely történetekről a kiskőrösiek talán keveset tudnak – meséli Szedmák Tamás, rendező.

A film igazi különlegessége a sok régi videofelvétel Kiskőrösről, melyhez érdekes archív videó anyagokat is sikerült beszerezni és beilleszteni. Ezeket a Nemzeti Filmarchívum gyűjteményéből, a Kiskőrös Televízió archívumából, valamint magánszemélyek régi felvételeiből sikerült összeállítani, melyek felhasználásával igazán érdekes alkotás született. Az 1930-as évektől, a második világháború időszakán át, egészen a legutóbbi évtizedekig állnak rendelkezésre régi videofelvételek Kiskőrösről és ezek zöme felhasználásra került a film készítésekor, így sok érdekességet fedezhet fel a néző – például Kiskőrös utcaképének változásairól.

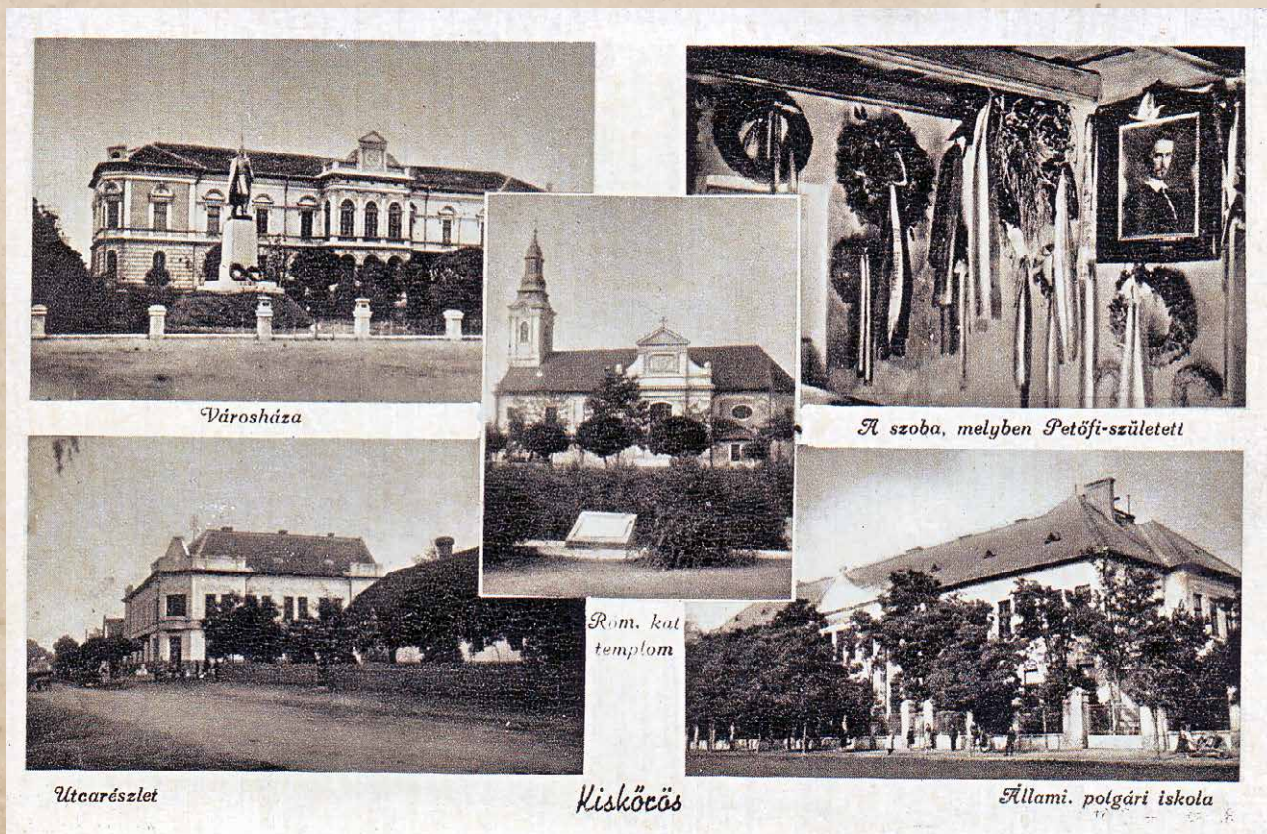
- A film alapkonceptiója a történetmesélés, amit időnként idézetek, illetve 30-60 másodperces videó riportok színesítnek. A történet kronologikusan halad, amely nemzetközi és országos kontextusban van elhelyezve, hogy érthető legyen annak helyi

vonatkozása. A történetet végigkíséri 1823-tól a Petőfi kultusz, ami szoros párhuzamban áll városunk történetével. A film elkészítésében közreműködött: Turek Miklós színművész, Szilágyi Miklós, Székárosi Márk színész és Turán István történész is. A szakemberek bevonása, a lehető legjobb minőség érdekében egy CLLD pályázatnak köszönhetően valósulhatott meg, melyre a Kiskőrösért Egyesület pályázott – teszi hozzá.

A Kiskőrösért Egyesület készítette el a filmet, melynek koordinátora Szedmák Tamás, aki a rendezési feladatokat is elvállalta. A narrációs munkákat Turek Miklós színművész végezte, a vágási és effektezési munkákat a kiskőrösi kötődésű Szilágyi Miklós készítette. Természetesen a szerzők között szerepel Turán István és Bella Tibor történész is, hiszen ők a Kiskőrös története című könyv társszerzői. A film kereskedelmi forgalomba nem kerül.

- Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt szeptember 3-án 20 órakor a Petőfi téren, ahol óriáskivetítőn tekinthetik majd meg a filmet. Az ingyenes vetítésre helyjegyet kell kérni, mely a Petőfi Sándor Művelődési Központban vagy a János Vitéz Látogatóközpontban igényelhető – hívja fel az érdeklődők figyelmét Szedmák Tamás.

Kutyifa Ilona

Kiskőrösi részletek a harmincas évekből (Nemes Adrien gyűjteménye)

Miről írt a helyi sajtó 100 évvel ezelőtt?

Egy rendes sajtótermék általában rendelkezik lapszemle rovattal, ennek mintáján pedig mi is megpróbálkozunk egy múltbeli eseményeket a korabeli nyomtatott sajtón keresztül bemutató állandó fejezettel, ahol az országos és a helyi lapok hasábjain megjelent cikkek és rövidhírek is terítékre kerülnek. Érdekes megfigyelni rajtuk keresztül nemcsak az éppen aktuális témákat, eseményeket, de a korabeli nyelvezetet, vagy az elmúlt száz esztendőben alaposan megváltozott újságírást, mind a stílust, mind az etikát tekintve. Az egyes bemutatott írásokat a közérthetőség kedvéért mai nyelvre ültetjük át, illetve ahol szükséges, a végén megjegyzéssel látunk el.

»[...] – **Elmaradt képviselőtestületi gyűlés.** A múlt hó 27-ére összehívott képviselőtestületi gyűlés a tagok kis számban való megjelenése miatt elmaradt.

Bizony a nagy munkaidőben megvan a polgárságnak a maga dolga, ami halaszthatatlan, a közügy pedig – úgy látszik – várhat egy keveset.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 3-i számában/

»[...] – **Kommunista szervezkedés** gyanúja miatt tömeges letartóztatás történt községünkben a múlt héten.

Minthogy a nyomozást foganatosító hatóság a bizonyítékokat a bűnvádi eljárás megindításához elegendőnek találta, a letartóztatottakat átkísérte a kalocsai kir. ügyészséghez, hol az eljárást lefolytatják ellenük.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 3-i számában/

»[...] – **Elkötötték a lovaikat.** Szedmak Pál kiskőrösi lakosnak múlt hó 26-ára virradóra 2 lovát csikóval együtt ellopták. Érdekes, hogy a tulajdonos fia az istállóban aludt, s csak reggel vette észre a lopást. A csendőrség nyomoz a tettesek után.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 3-i számában/

»[...] – **Gyógyító Kiskőrös mellett.** A fővárosban megjelenő „A Nap” újságban olvastuk a következő hírt: „Kiskőrös és Soltvadkert községek határában van egy 300 katasztrális holdnál nagyobb kiterjedésű szikes tó, amelyet Treitz Péter geológus és Tóth Gyula állami fővegyész vegyelemzett és megállapította, hogy a tó vize rendkívül alkalmas angolkóros és reumatikus betegségek gyógyítására. Most mozgalom indult meg, hogy a tó gyógyvizét kihasználják.”

Mindannyian tudjuk, hogy a Büdöstóról van szó, amelynek gyógyhatású vizét – nyáron – az egészségesek is gyakran felkeresik. Ez a vegyelemzés sem az első, csak hogy akkor Magyarország még több fürdővel rendelkezett, mint most és így ma már több kilátásunk

van, hogy a Büdöstó a reumás betegek ismert gyógyhelye legyen.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 10-i számában/

»[...] – **Kommunista szervezkedés** cím alatt a múlt számunkban megemlékeztünk mi is, hogy Kiskőrösön több letartóztatás is történt. A Kalocsai Néplap folyó hó 2-iki számában „Kun Béla rajongója” cím alatt az egyik letartóztatottat, Kondor Lászlót, kiskőrösi kereskedősegédnek tünteti föl. Szükségesnek tartjuk ehhez megjegyezni, hogy nevezett nem kiskőrösi, csak rövid idő óta tartózkodott Kiskőrösön. Hogy kereskedősegéd-e, azt nem tudjuk, csak annyit tudunk róla, hogy itt tartózkodása alatt kereskedősegédként alkalmazva egy kereskedőnél sem volt.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 10-i számában/

»[...] – **Lopják a csomókat.** A háború alatt bevett rossz szokást, úgy látszik, még az idén sem akarja abbahagyni néhány lelkiismeretlen egyén. Itt is ott is halljuk a panaszt, hogy a búza, rozs, árpa és zabcsomókat éjnek idején a földeken megdézsmálják, mégpedig sok helyen úgy, hogy a gazdáknak a vetőmag sem kerül ki a megmaradtból. Pedig van mezőőr és van törvény, csak nincs, ki ezeket tiszteletben tartsa.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 17-i számában/

»[...] – **Öt községet átcsatolnak a kiskőrösi járásból.** Érsekcsanád, Nemesnádudvar, Sükösd, Bajaszentistván és Szeremle községeket Pestvármegye június hó 14-én tartott bizottsági gyűlésén a kalocsai járáshoz csatolni határozta el. Ezen eljárást az teszi megokoltá, hogy fenti községek Kiskőröstől igen távol fekszenek és csak kocsin közelíthetők meg, míg Kalocsa, ha nem is fekszik sokkal közelebb, de az év egyik részében hajón megközelíthető. [...] Az átcsatolás 1922. január 1-én lép életbe.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 24-i számában/

»[...] – **Emberöléses táncmulatság.** A folyó hó 10-iki halálos kimenetelű táncmulatság után a rendőrhatalóság a táncmulatsági engedélyeket egész Kiskőrös területére visszavonta. Ez azonban nem akadályozta meg, hogy a közvetlenül rá következő vasárnapon ismét táncmulatság, és ezzel egybekötött emberölés ne legyen. Minthogy Kiskőrösön táncolni nem lehetett, így folyó hó 17-én Tabdiban gyűltek össze a legények özv. Döme Orbánnénál, s engedély nélküli táncmulatságot rögtönöztek. A verekedés természetesen most sem maradt el, s az eredmény ismét egy fiatal legény halála volt. Luca András tabdii legény Haskó Pált úgy szíven szúrta, hogy ez rögtön szörnyet halt.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 24-i számában/

»[...] – **Benne vagyunk a kánikulában.** Napok óta elviselhetetlen a meleg. Különösen a múlt vasárnap érte el az igazi tetőfokát, amikor a hőmérő a napon ötvenkét celsius fokot, árnyékban pedig harminchetet mutatott. A meteorológiai intézet jóslata azonban némi vigasztalást nyújt, mert a jóslat szerint hűvösebb időre és helyenként zivatarra van kilátás.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. július 31-i számában/

»[...] – **Öntözzük az utcákat.** Az elmúlt héten adta ki a járás főszolgabírája felsőbb utasításra az utcák öntözéséről szóló rendeletet, melyet azonban a lakosság közül sokan ímmel-ámmal fogadtak, s csak egyesek tartanak be. Pedig a nagy szárazság következtében tartanunk kell attól, hogy valami fertőző betegség üti fel a fejét, mely ellen akkor már késő lesz a védekezés. Felhívjuk a lakosság figyelmét, hogy saját, jól felfogott érdekében cselekszik, ha nem kiméli azt az igazán csekély fáradsággal járó esténkénti utcai járdaöntözést. Az előljárárság se sajnálja a költségeket és hozassa rendbe az öntöző lajtot, amellyel az úttestet és a köztereket lehetne fellecsolni. A hatóság pedig járjon el az ellenkezőkkel a maga szigorával, hogy erélyt tudjon szerezni a rendeletnek.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. augusztus 6-i számában/

»[...] – **Rapid kutak.** A régi boldog világban 2 rapid kúttal rendelkezett a község, melyek közül az egyik az evangélikus templom mellett, a másik a községháza mögött levő nyitott kútra volt felszerelve. Előnye a rapid

kútnak tűz esetén kiszámolhatatlan, mert úgyszólván néhány perc alatt telik meg vízzel a lajt. A háború és az ezt követő zavaros és bizonytalan idők folytán a kutak elhanyagoltak, javításukra senki sem gondolt, és teljesen használaton kívül álltak.

Végre most az előjáróság leszereltette az evangélikus templom mellett levőt, azt kijavítva és teljesen rendbe hozva a városház mögötti nyitott kútra szereltette fel. Az ott levőt szintén ki fogják javíttatni és – mint halljuk – tűzrendészeti szempontból azt a Fölszögön helyezik el.”

/Megjelent a *Kiskőrös és Járása* című hetilap 1921. augusztus 14-i számában/

„[...] – **A moziról.** Mióta a mozi színházterem bérbeadása külön lett választva a Szarvas fogadó bérletétől, alig múlik el képviselőtestületi gyűlés, melynek tárgysorozatán ne szerepelne a moziügy. Kuncz Mihály vette ki a mozit legutóbb 32.000 bérletért, mely összesen felül tartozik a Szarvas fogadó és községháza földszinti helyiségeit, valamint az ezek között elterülő piacteret ingyen villanyvilágítással ellátni. Az erre vonatkozó szerződést most kellett volna a képviselőtestületnek jóváhagyni, azonban annak jóváhagyását új feltételekhez kötötte.”

/Megjelent a *Kiskőrös és Járása* című hetilap 1921. augusztus 14-i számában/

„[...] – **Igric est.** A budapesti Főiskolai és Egyetemi Evangélikus Hallgatók Egyesületének tagjai jártak 13-án Kiskőrösön, 14-én pedig Soltvadkerten, hol igen szépen összeállított sikerült műsorral igyekeztek mulattatni a közönséget. Érdekes, hogy míg Kiskőrösön csak néhány hivatalnok család hallgatta végig az előadást, addig Soltvadkerten az előadásnak igen sok hallgatója volt. Bizonyos, hogy azok a szegény menekült ifjak nem a legjobb

benyomással távoztak Kiskőrösről, ahol üres teremben kellett megtartani előadásukat.”

/Megjelent a *Kiskőrös és Járása* című hetilap 1921. augusztus 21-i számában/

„[...] – **Baptista énekhar.** Vasárnap délután kellemes élvezetben részesítette a járókelőket a helybeli baptista egyház vegyes ének-kara. A csirke piactéren több egyházi éneket énekeltek Kovács Sándor karnagy vezetésével. A több mint 60 tagból álló énekhar – fiatal legények, fiatal leányok, férfiak, asszonyok – olyan kiváló precizitással énekeltek, hogy akármelyik dalárdának dicsőségére vált volna. Ez az ifjúság úgy látszik más nevelésben részesült, mint a többiek, akik ahelyett, hogy ilyen lélekemelő módon szórakoznának, inkább a duhajkodásban, ordítózásban, és bicskázásban találják fő-fő mulatságukat.”

/Megjelent a *Kiskőrös és Járása* című hetilap 1921. augusztus 28-i számában/

„[...] – **Útmesterség.** Kiskőrösön útmesteri hivatal lett felállítva, melynek élén Böhm Antal útmester áll. Az útmesteri hivatal hatáskörébe tartozik a kiskőrösi járás összes községei.”

/Megjelent a *Kiskőrös és Járása* című hetilap 1921. augusztus 28-i számában/

„[...] **Petőfi Sándor halálának 72-ik** évfordulóját ünnepelte az elmúlt vasárnap délután a község kevés számú intelligenciája. A Petőfi dalárda Himnusza után Marich Jenő egyetemi hallgató Lévai: Petőfi sírja című versét szavalta, Kolos Ferenc tanár méltatta az évforduló jelentőségét, törhetetlen bizalmunknak adván erőteljes kifejezést, hogy az elrabolt Erdéllyel Petőfi sírja sem lesz sokáig a halottrabló hiénáké. Haraszthy Károly és különösen Kántor Antal egyetemi hallgatók szavalatai a hazafias lelkesedés és elkeseredés lángoló pallosaként

hatottak. Sokak szemeiben könnyek csillogtak. A dalárda gyönyörű Petőfi dalával ragadta el a közönséget. A lelkes hangú ünnepély a Szózat elénekklésével ért véget. A Magyar Nemzeti Szövetség kiskőrösi csoportjának elnöksége ezúton is köszönetét nyilvánítja mindazoknak, akik ez ünnepélyen szerepeltek és közreműködtek. A Petőfi-kultusz hívei és lelkes harcosai már is erősen foglalkoznak Petőfi 100 éves születési évfordulójának megünneplésével. 1922. december 31-én lesz tudniillik 100 éve annak, hogy Petőfi Sándor Kiskőrösön született. Országos ünnepélyt terveznek, mely alkalommal történnék meg a Segesvárról még az első oláh betörés előtt Budapestre szállított Petőfi-szobornak Kiskőrösön leendő felállítására és leleplezése.”

/Megjelent a *Kiskőrösi Hírlap* című hetilap 1921. augusztus 7-i számában/

„[...] **Hadifogságból.** A hét folyamán érkezett haza Kiskőrösre 6 évi orosz fogság után Kelemen Mihály és Szabó János. Nagyobb fogolytranszportok érkezését várják rövid időn belül. Mondják, vannak köztük többen olyanok is, kiket hozzátartozóik már régen elíratnak, mert 7 év óta hírt sem hallottak felőlük.”

/Megjelent a *Kiskőrösi Hírlap* című hetilap 1921. augusztus 7-i számában/

„[...] **A múlt vasárnapi** kiskőrösi országos vásár rendkívül élénk látogatottság ellenére úgyszólván teljes eredménytelenséggel zajlott le. Állatokban igen nagy volt a felhajtás, de a tartózkodó vételedv s az aránylag túl alacsony árak miatt igen kevés lábas jószág cserélt gazdát. A vásár a nyomott hangulat és lanya irányzat folytán a kora délutáni órákban már véget is ért.”

/Megjelent a *Kiskőrösi Hírlap* című hetilap 1921. augusztus 7-i számában/

